

Младежко изследване 2021 – Община Перник

Изготвил

Стефан Георгиев

С подкрепата на

**Община
Перник**

2021г.

Съдържание

Резюме	4
Увод и контекст	6
Методически бележки, подход и изследователски параметри	8
1) Методическа рамка на количественото изследване:	8
2) Методически бележки за качествените изследвания	12
3) Анализ и доклад на събраната от проучването информация	14
Основни резултати от изследването	15
I. Кои са младите на Перник? Профили и особености	15
1) Социо-демографски профил на младите хора на Перник	15
Занятие	16
Образователен статус	17
Материално положение и жизнен стандарт	18
Тип населено място	21
Потенциал за миграция.....	21
2) Младите хора на Перник – някои изводи и уговорки.....	23
II. Общи нагласи и ориентации на младите хора на Перник	24
III. Основни проблеми пред младите хора на Перник	32
IV. Свободно време и лични приоритети	36
V. Отношение към местната власт, учреждения, заинтересовани страни и младежките организации в Перник. Овластяване на младите, взаимодействие и диалог с местната власт	42
Оценка за дейността на местна власт, учрежденията и посредниците между младежката политика и „младежката земя“	42
КСМП – между формалните функции и потенциалната ефективност	45
Овластяване на младите хора и взаимодействие. Или как местната власт осигурява условия за пълноценно младежко участие.....	49
VI. Пространствата – физически и метафорични. Ресурс и потенциал за развитие на младежка политика на местно ниво	53
VII. Гражданско участие и гражданска активност на младите хора на Перник	59
VIII. Заключение и препоръки	66

Община
Перник

За автора	69
Използвана литература и източници	70
Приложения	71

Резюме

Настоящият документ съдържа основните изводи и обобщени резултати от проведеното изследване сред младите хора на община Перник във възрастовия интервал 15 – 29 години. Изследването е проведено в периода август – октомври 2021 година. То е методически замислено, организирано, проведено, анализирано и обобщено от Стефан Георгиев, независим социален изследовател и експерт в областта на младежкия сектор в България, който е и автор на настоящия доклад. Работата по изследването е възложена от Община Перник, а резултатите, включително този доклад следва да послужат в помощ на изготвяне на Общинска стратегия за младежта.

Изследването се състои от количествена част, реализирана с помощта на полу-стандартизирана анкетна карта за самопопълване и квотна извадка, стратифицирана основно по възраст, и от качествена част, състояща се от проведени фокус-групови дискусии и дълбочинни интервюта.

Този документ предоставя задълбочен анализ на получените резултати, съвкупно.

По отношение на профила на младите на Перник се забелязват някои основни тенденции. В проучването се отличават значителна част от респондентите, които са заети – работят на пълен или непълен работен ден и този дял е по-висок от средния за страната. Почти отсъстват млади хора, които не са въввлечени в трудов, образователен или обучителен процес (NEETs). Образователният статус на младите перничани е близък до този на връстниците в страната като цяло, но изнесен нагоре – срещат се повече висшисти, за сметка на младежите с ниско или без образование. По отношение на материалния статус, младите хора на Перник демонстрират относително по-висок жизнен стандарт и покупателна възможност, а това дава отражение и върху техните интереси и стилове на живот. Регистриран е относително висок потенциал за емиграция – на друго място, извън България, който е няколко пъти по-висок от средния за страната във същата възрастова група.

Като цяло младите хора са позитивно настроени към своята община. Харесват града и околностите, припознават ги като близки и относително привлекателни. Отношението към местната реалност е много по-положително, в сравнение със същото спрямо България, като цяло. Очакванията за бъдещото развитие на Перник са строго положителни.

Не толкова положителни са представите за своите връстници. Съществува относителен баланс между положителни и отрицателни представи за „младите на Перник“, от самите млади перничани. В сравнителна перспектива градът се привижда като потребител на по-положителни представи.

Основните проблеми пред младите са свързани с образованието, последвано от поредица материално обусловени предизвикателства, включително перспективата за бъдеще, работа и заетост, финансови възможности. Възможностите за спорт и свободно време не са сред най-често споменаваните проблеми.

Свободното време се преживява по разнороден начин, но като изключим времето с приятелите и семейството, превес сред предпочитанията имат по-скоро автономни и самостоятелни занимания – слушане на музика, разпускане, гледане на филм, четене на книги. На втори план остават колективни и социални активности като доброволчество, творчески занимания, спортуване, посещение на младежка организация.

Местната власт се ползва с одобрението на младите като цяло. Кметът събира значителна част от положителните оценки, а мнението за Общинския съвет е балансирано. Дворецът на културата и Младежкият дом са относително популярни сред младите, но за сметка на това КСМП и младежкият медиатор не са до такава степен разпознаваеми. КСМП като консултативен орган се състои от организации с голяма популярност, но и от такива, които не говорят много на младите хора.

Целевата група има разнородна представа за предпочитаните пространства и често споменава външните такива – паркове и градинки, предимно в центъра на града. Все пак Младежкият дом и Дворецът на културата присъстват в тази картина. Конкретни места в централната градска част се ползват с голяма популярност.

Сред младежката общност на Перник има голям потенциал за гражданска активност и включване. Значителна част от младежите биха се включили в занимания свързани с доброволчество, членство в младежки организации или активности, провеждани от Общината. Свидетелство за това е и факта, че младите перничани са относително по-активни в сравнение със своите връстници в страната, като цяло.

Увод и контекст

Всяко едно изследователско усилие, обърнало взор към младежката тематика и най-младите членове на обществото ни, си задава поредица от ключови въпроси. Кои са младите хора днес? Какво искат? От какво се интересуват? Как си представят собственото бъдеще и какво ги движи към него? А те отличават ли се от своите връстници от други части на страната?

А как изглеждат, собствено, младите хора на Перник? Дали те са активни или пък апатични към това, което ги заобикаля? Безброй въпроси, които непрестанно са на дневен ред, в различен порядък и с различна степен на интерес у задаващия си ги.

Очертаването на профила на дадена социална група от населението винаги е сложна задача. Това е още по-валидно, когато става дума за младите хора, които са динамични, с променящи се нагласи и очаквания, приоритети и интереси. Част от причината е в духът на самата епоха – стеснени интервали от време, при които промяната се случва все по-често. Историята акселирира, забързва се. А редом с нея, и младите хора. Защото са най-адаптивни, защото учат по различен начин, защото са по умели в това да усещат как се променя светът около тях. Младите много по-лесно се научават да комуникират помежду си по нов начин, в контекста на изникващите през година нови дигитални мрежи и медии. Пътуването за тях е естествено, а не плашещо. Промяната е естествена, а не опасна.

Но редом до това, вътре в самата група на „младите хора“ наблюдаваме различни възможности, породени от обективни обстоятелства. Някои от младежите имат повече перспектива за развитие, пред други свои връстници. Социалната стратификация, особено след бумът на пандемията от Ковид-19 и „естественния завой към все повече дигиталност“, се изостря. Това поражда и разнородни потребности и интереси.

Същевременно схващането за „новото поколение“ е вече остаряло, защото в рамките на едно „ново поколение“ вече се обособяват две, а все по-често и три различни генерации, с отделни белези и характеристики. Младият човек се отдалечава все повече от клишето за самия себе си. А това прави отговарянето на поставените по-горе въпроси във все по-трудно упражнение.

Независимо от отчитаните трудности, настоящето изследване прави смел опит в тази посока. То си поставя за цел да отговори на поне част от горепоставените въпроси и да адресира поредица от констатации, които да имат инструментална роля при формирането на бъдещи политики на местно ниво. С други думи, основна цел на изследването е да очертае портрета на младите хора, живеещи в община

Перник, съвкупно с всички ясни тенденции, или пък флуидни и не толкова разграничими процеси.

Изследването е част от съвкупно усилие по изготвяне на Общинска младежка стратегия за община Перник, която да фокусира усилия върху кохерентно и базирано на свидетелств разработване и прилагане на младежки политики на местно ниво. Проучването е възложено от Община Перник. Авторът на настоящия доклад, в качеството му на социален изследовател и дългогодишен експерт в областта на младежките дейности, е работил по изготвянето на методика, както и по реализацията на всички изследователски дейности, в това число и изготвянето на табличните отчети от проведеното изследване, организиране и провеждане на качествените елементи на изследването, обработката на получените данни, и всички интерпретации на резултатите.

Тази инициатива е факт, благодарение на проактивността и желанието за изработване и адекватно реализиране на младежки политики на Община Перник, и по-конкретно Кмета на община Перник Станислав Владимиров, както и готовността за подкрепа от страна на секретарят на Общината Мартин Жлябинков, както и на главен експерт в отдел ОКМД Анелия Маркова.

Не на последно място благодарение на активното въвличане на членовете на Консултативния съвет за младежка политика (КСМП) към Кмета на община Перник, на младежкия медиатор към Общината Катрин Петкова, както и на доброволката Габриела Стойнева.

Всички доклади и таблични отчети от настоящото изследване са предоставени на Община Перник и на експертът по младежки политики Радост Раданова, която е ангажирана с изработването на местната младежка стратегия.

Последвалото усилие по изработване на Общинска младежка стратегия, е в унисон със Закона за младежта¹, както и с проекта за „*Национална стратегия за младежта 2021-2030 г. - Ангажиране, Овластяване, Развитие*“², според която на местно ниво във всяка община в страната следва да има изготвени общински годишни планове, а Общините са партньори в този процес.

¹ Виж тук: http://mpes.government.bg/Documents/Documents/Zakoni/ZAKON_za_mladejta.pdf

² Виж тук: <https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=6126>

Методически бележки, подход и изследователски параметри

За реализирането на това комплексно изследване е изработена диференцирана и уникална за местната реалност изследователска рамка. Поради спецификата на община Перник (териториална, демографска и т.н.) и особеностите на младежкия сектор на местно ниво, цялостното изследване изисква впрягане на поредица от ресурси на няколко нива и етапа.

Методическата рамка на проучвателните дейности залага на комбиниране на няколко изследователски подхода и инструмента, които да предоставят достатъчно като количество и дълбочина информация, обект на анализ и последвали препоръки при изготвяне на Стратегията. Количественото изследване дава възможност за сваляне на „моментна снимка“ на нагласите на младите хора на територията на общината, обследване на тяхното мнение и оценка за актуалното състояние, както и основните предизвикателства, пред възможностите за младите хора и реализирането на младежки политики. Обемът на извадката за количественото изследване се доближава до представителна картина на мнението на младите хора в тази възрастова група, населяващи конкретни географски параметри, доколкото ресурсите на настоящия проект позволяват това.

От друга страна, качествено изследване (фокус групи и дълбочинни интервюта) имат за задача да дадат възможност за по-задълбочено вглеждане в явните и скрити възможности за развитие, дефицитите на актуалната ситуация, като през този подход основните целеви групи бяха представители на различни организации, членуващи в КСМП, младежкия медиатор на Общината, служители в Община Перник). Следващите редове дават повече детайлна информация за методическия подход и параметрите на проведеното изследване.

1) Методическа рамка на количественото изследване:

- i. Инструментариум – използвана е полустандартизирана анкета за самопопълване, разпространена онлайн и на хартиен носител на територията на общината. За онлайн версията на анкетата беше използван професионален акаунт на онлайн базирана платформа³ за осъществяване на изследвания на общественото мнение, която гарантира както достатъчно високото качество

³ За целите на това изследване беше използван платен професионален акаунт на [SmartSurvey](#)

на генерираната информация, навременния контрол на постъпващите данни, така и анонимността на респондентите. В същото време използваната платформа предоставя достатъчно широки възможности за дизайн и анализ на първичната изследователска информация. Анкетата се състои от 25 въпроса, седем от които са отворени, а съвкупно със социално-демографските компоненти, анкетата съдържа 89 индикатора. Част от въпросите са взаимствани от други две минали изследвания на същата или сходна тематика, като основното намерение е сравнимост на получените резултати и допълнителен аналитичен ракурс, показващ разлика между референтните стойности и генерирания актуален резултат. Тези две изследвания са: „Българската младеж 2018/2019“ на Фондация „Фридрих Еберт“⁴, както и „Граждански мониторинг и оценка на общинска младежка политика в 8 общини на дунавския регион“⁵.

- ii. Канали на разпространение и събиране на първичната информация – онлайн версията на анкетата беше разпространена посредством вече съществуващите мрежи на КСМП, Община Перник, младежкият медиатор на Общината, млади хора, на територията на общината, местни медии, социални мрежи. За тази цел бяха разлепени постери с линкове и QR-кодове, отправящи към онлайн версията на въпросника. Хартиената версия на анкетата беше размножена и разпространена ситуативно по време отбелязването на Международния ден на младежта, което се реализира на 12 август, с подкрепата на КСМП и Община Перник. Следва да се отбележи, че получените резултати са до голяма степен благодарение на активните млади хора на Перник (особено в лицето на членове на КСМП, младежкият медиатор и представители на други организации на местно ниво), които снабдяваха автора на този доклад със своевременна информация, подпомагаха набирането на ефективно попълнени анкети и бяха значително конструктивни партньори. В този смисъл не би било грешно, ако се добави, че това изследователско начинание съдържа в своята теренна част не малко елементи от Participatory Action Research (PAR)⁶ като изследователски подход.
- iii. Целевата група на количественото изследване бяха младите хора между 15 и 29 години, живеещи на територията на община Перник. Поради отворения подход за достъп до анкетата, то не малка част от участвалите в изследването са извън споменатите параметри (по-млади от 1 и по-възрастни от 29, или пък

⁴ Българската младеж 2018/2019, 2019, С., Фондация Фридрих Еберт – Бюро България, налично тук: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/15287.pdf>

⁵ Доклад „Граждански мониторинг и оценка на общинска младежка политика в 8 общини на дунавския регион“, 2019, Видин, Проект „Дунавски младежки дневен ред“, наличен тук: http://fyc-vidin.org/danubeyouth.net/sites/default/files/2020-02/Research_Report.pdf

⁶ Виж тук: https://en.wikipedia.org/wiki/Participatory_action_research

живеещи извън територията на общината, на друго място в страната или извън нея). По-долу е описан и подходът, избран от изследователя, за процедуриране с тези респонденти.

- iv. Извадка – за целите на тази част от изследването беше използвана квотна извадка, стратифицирана по (задължително в този ред) 1) възрастова група; 2) пол; 3) тип населено място. Заложеният обем на всяка от квотите кореспондираше на квотен принцип, с оглед на общият заложен обем – между 350 и 500 ефективно попълнени анкети, което представлява между ~ 3,5% и 5% от младите хора на територията на общината. За изготвяне на квотната извадка бяха използвани данните за 2019 година на НСИ/Инфостат, които фигурират и в последният Общински годишен план за младежта⁷, а именно:

		15 - 19 г.	20 - 24 г.	25 - 29 г.
Общо	Общо	3379	2871	3690
	<i>Мъже</i>	1815	1499	1944
	<i>Жени</i>	1564	1372	1746
Гр. Перник	Общо	2973	2449	3206
	<i>Мъже</i>	1587	1271	1687
	<i>Жени</i>	1386	1178	1519
В селата	Общо	406	422	484
	<i>Мъже</i>	228	228	257
	<i>Жени</i>	178	194	227

Таблица 1

Ето защо, структурата и параметрите на предложената извадката са както следва, отчитайки минималните и максимални маржове за всяка подгрупа:

		15 - 19 г.		20 - 24 г.		25 - 29 г.	
		Min	Max	Min	Max	Min	Max
Общо	Общо	101	169	86	144	111	185
	<i>Мъже</i>	54	91	45	75	58	97
	<i>Жени</i>	47	78	41	69	52	87
Гр. Перник	Общо	89	149	73	122	96	160
	<i>Мъже</i>	48	79	38	64	51	84

⁷ Виж тук: <https://pernik.bg/wp-content/uploads/2021/02/%D0%9E%D0%B1%D1%89%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD-%D0%B7%D0%B0-%D0%BC%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%B6%D1%82%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-2021-%D0%B3..pdf>

	Жени	42	69	35	59	46	76
Селата	Общо	12	20	13	21	15	24
	Мъже	7	11	7	11	8	13
	Жени	5	9	6	10	7	11

Таблица 2

v. Метод на регистрацията и период на теренната работа – произволен метод на регистрацията, опитвайки се да покрие параметрите на гореописаната квотна извадка. Понеже проучването не се ползва от услугите на анкетъори и интервюери, стремежът е покритие, относително равно отдалечено между максималните и минималните заложили количествени изисквания. **Периодът на теренна работа е между 10.08.2021г. и 09.10.2021г.**

vi. Реализирани ефективни интервюта и възможни отклонения – в рамките на споменатия период са набавени 512 ефективно попълнени анкети, общо. От тях извадени от първичната база данни са а) 34 респондента, споделили, че не живеят на територията на община Перник; б) 15 респондента на възраст под 15 години и в) 83, споделили, че са по-възрастни от 29 години.

По този начин окончателния брой на ефективно попълнени анкети е 384, което съставлява 3,86% от младите хора на територията на общината от основната целева група (15-29 години), според данните за 2019 година на НСИ.

Отчитайки процесите на вътрешна миграция, естественения приток на домакинства към София, както и обратната миграция от София към Перник, което естествено води до флуидност на едно иначе статично население, може да се допусне отчасти, че реалния процент на достигнати млади хора в тази целева група е дори по-висок.

		15 - 19 г.	20 - 24 г.	25 - 29 г.
Общо в %		32%	27%	40%
Общо	Общо	124	106	154
	Мъже	35	37	66
	Жени	85	67	86
	Без посочване на пол, друг	4	2	2
Гр. Перник	Общо	114	95	142
	Мъже	34	34	61
	Жени	76	59	79
	Без посочване на пол, друг	4	2	2
Гр. Батановци и селата	Общо	10	11	12
	Мъже	1	3	5

	Жени	7	7	6
	Без посочване на пол, друг	0	0	0

Таблица 3

*Изкривявания на получената извадка и възможни отклонения – изхождайки от видното от таблицат по-горе, е редно да се направи следната уговорка: Въпреки че общият обем на планирана извадка е изпълнен отвъд минимума, то някои подгрупи са представени в по-малка степен, за сметка на други, които са свръхпредставени. По-малко представени са мъжете и младежите, живеещи в селата и Батановци, за сметка на младите жени, които са свръхпредставени, в това число живеещите в град Перник. От поредица от наблюдения, включително от разговори с местното население, може да се каже, че това отклонение е до голяма степен очаквано, тъй като в селата по-младите жители се срещат по-рядко, както и факта, че като цяло младежките дейности са по-популярни както в общинския център, така и сред младите жени, по-често отколкото сред младите мъже. **Същевременно квотата за всички възрастови групи (което за това изследване е водещ демографски показател) е изпълнена изцяло акуратно и отговаря на предварително заложените параметри, на разпределението на тези групи, спрямо данните на НСИ и в унисон с изискванията на извадковия принцип от този порядък.** В този смисъл, заради коректността на емпиричната дейности, следва да се направи уговорката, че последвалия анализ се опитва да отчита тази деформация, която по-същество не би следвало да оказва съществено влияние върху получените резултати. Поради ниските натрупвания в някои подгрупи, риска от по-значими изкривявания и правенето на грешни или прибързани изводи, данните от изследването не са претегляни допълнително.*

- vii. Обработка и анализ на резултатите – цялата събрана първична информация е обработена с помощта на MS Excel и SPSS, като резултатите са оформени в табличен вид, показващ едномерни и многомерни разпределения на базата на основни демографски показатели (възрастова група, пол, образование, занятие и жизнен стандарт), а самия табличен аналитичен доклад е неизменно Приложение към настоящия документ. В следващите страници за сърцевината на обобщените резултати, са използвани поредица от данни, които се базират на тези разпределения, но не само и единствено.

2) Методически бележки за качествените изследвания

За тази фаза на проучването бяха използвани **фокус-групови дискусии** и **дълбочинни интервюта**. Двата подхода до голяма степен бяха организирани и проведени паралелно с провеждането на количественото изследване, но основно през месец септември и октомври. Причината за това беше възможността за съвременно натрупване на първична информация от количественото изследване, която макар и не изцяло анализирана можеше да даде допълнителни тематични полета като ресурс за провеждане на планираните разговори.

- viii. Фокус-групови дискусии – с оглед на вече формулираните цели, бяха планирани, организирани и проведени **две фокус групови дискусии**. Мероприятията се осъществиха с логистичната подкрепа на Община Перник и Общински младежки дом – Перник, а самите разговори се проведоха съгласно всички актуални към момента противоепидемични мерки. Участници/целевата група на тези срещи бяха членовете на организации, участващи в Консултативния съвет за младежка политика (КСМП) към кмета на Община Перник. Това включваше представители на ръководствата на младежките организации, от една страна, и доброволци, активисти и членове на същите организации. И в двете фокус-групови дискусии присъстваха по шест участника. Причината за този подбор е пряката връзка на този профил от млади хора с основната целева група на проучването – млади хора между 15 и 29 години, и едновременно с това – местната власт.
- ix. Дълбочинни интервюта – с оглед на заложените параметри и реалистичните ресурси за настоящото изследване, бяха планирани и реализирани **пет индивидуални дълбочинни интервюта**. Целевата група на този метод бяха други представители на заинтересованите страни – в този случай:
- Секретарят на Община Перник
 - Гл. експерт в отдел ОКМД
 - Младежният медиатор на Община Перник
 - Експерт и член на екипа на Фондация П.У.Л.С. – Перник
 - Експерт и член на екипа на сдружение „Обектив“ Перник

И двата типа активности имаха следните фокуси на дискусия: 1) Състояние на младежкия сектор в Перник и основни проблеми от близкото минало; 2) Актуални предизвикателства пред младежката политика и взаимодействие на младежките организации с местната власт; 3) Отправни точки за бъдещо развитие, възможни приоритети и области на интервенция.

На база на написаното може да се заключи, че освен описаните 384 респондента, взели участие в количественото изследване, в качественото изследване взеха участие общо 13 човека. С което общия брой на достигнати лица в рамките на цялото изследване е 397.

3) Анализ и доклад на събраната от проучването информация

След приключване на двата етапа от проучването, цялата налична информация е събрана и обобщена в настоящия цялостен аналитичен доклад, който съчетава всички резултати, както от количественото изследване, така и от качественото. Този документ следва да служи за ползване от Община Перник, младежките организации на Перник и в подкрепа на разработването на Общинската стратегия за младежта от експертите, въввлечени в този процес.

Цялостната логическа изследователска рамка, на която стъпва настоящия аналитичен доклад, може да се обобщи със следната схема:

Фигура 1

Основни резултати от изследването

I. Кой са младите на Перник? Профили и особености

1) Социо-демографски профил на младите хора на Перник

Преди преминаване към конкретните съдържателни резултати от изследването, свързани с младежката политика и интересите на младите хора в Перник, е редно да се положат аналитични усилия и да се очертае, доколкото това реалистично е възможно, техния профил. Тази задача има своите изследователски, но и общесвено-политически основания.

На първа място, това е избягването от клишето за „младите хора“ като хомогенна група, от която и да е общност или обществото, като цяло. Към днешна дата групата между 15 и 29 години, в който и да е географско-икономически или обществено-политически сегмент има хетерогенен характер, със своите особености, специфики, нужди и интереси.

На второ място, младите хора живеят и се развиват в своята комплексност от пресечности между икономически, демографски, културни и образователни процеси, които ги заобикалят, и освен това – самите млади хора участват (в различна степен) и оформят случването на тези процеси. Съчетаването на тези процеси е съпътствано и с оформяне и отстояване на собствена идентичност, особено в тази възраст.

На последно място, но не и по важност – анализът на направеното проучане, целейки да даде препоръки за създаване на адекватна Младежка общинска стратегия е редно да отграничава както възрастовите (на първо място), така и други фактори, които могат да бъдат двигател за едно или друго мнение, интерес или действие. В този смисъл описанието на достигната съвкупност от респонденти е неизбежна, но и изпълнена с любопитна информация и изводи задача.

Ето какъв е профилът на младите хора на Перник, с оглед на получените резултати.

Занятие

С какво основно се занимават младите хора на Перник? Въпрос, който до голяма степен зависи от възрастта, но и от редица други фактори като материално положение, населено място, достъп до образование. Отговорът на този въпрос може да се проследи от процентното разпределение в долната графика.

Фигура 2

Видно от горната графика е, че мнозинството от младите хора, попаднали в изследването, са заети (под една или друга форма) на пазара на труда, т.е. временно или постоянно работещи. В тази основна категория попадат всички, които заявяват, че работят на трудов договор и на пълен работен ден (51% от респондентите), така и тези, които са заети на непълен работен ден (почасово), съставляващи 6,5% от отговорите, но и работещите на граждански договор или заетите „от време на време“ (други 3,6%). В този смисъл групата на заетите възлиза грубо на 61% от всички респонденти. Пернишката младеж е относително по-активна от тази в страната като цяло, ако направим паралел с изследването „Българската младеж 2018/2019“⁸, където заетите съвкупно са 53%. Това не е изненада, доколкото района на Перник е относително икономически развит, а безработицата е по-ниска, сравнено с поредица други райони в страната.

⁸ Българската младеж 2018/2019, Фондация Фридрих Еберт – Бюро България, 2019, С., стр. 9

Учащите в гимназия са 27 на сто (срещу 25% от цитираното изследване). Студентите, без значение дали работят или не, са съвкупно 26% (повече от средното за страната, където те са 19%). Логично, по-високият дял на студенти се дължи до голяма степен на близостта на столицата, което гарантира по-лесен достъп до високо образование. Интересно е да се отбележи, че ако обобщим всички заети, които едновременно с това са и учащи, то този дял за младите на Перник е около 18 на сто от всички респонденти (или близо два пъти по-висок от средния за страната през 2018г.).

Незаетите и неактивните са относително по-нисък дял от средния за страната през 2018г. (11%). Последната категория се дели на регистрирани безработни (3,1%), нерегистрирани безработни (други 3,1 на сто), както и младежи, които нито учат, нито работят (1,6%). Последната категория младежи е известна като NEETs⁹. Според доклад на Европейската комисия от октомври 2020 година¹⁰, този дял на младите хора между 15 и 24 години в България през 2019г. е повече от 13 на сто.

По отношение на така направеният анализ следва да бъдат изтъкнати някои уговорки. На първо място, видно и от графиката по-горе общият сбор на процентите надхвърля 100%, тъй като не малка част от респондентите са посочвали повече от един отговор. Значителна част от учащите са и работещи, което през последните години се превръща в закономерна тенденция. На второ място, анализът показва, че специално за територията на общината няма съществена разлика между живеещите в по-малки или по-големи населени места, пол или друг социално-демографски показател, що се отнася до основното занятие. На трето място, поради спецификата на избрания изследователски подход, извадката и процесът по набиране на първична информация, горният анализ показва, че като цяло изследваната съвкупност се характеризира с относително по-добри социално-икономически общи белези, що се отнася до заетостта, сравнено със средното за страната.

Образователен статус

До голяма степен уговорката от предходния параграф може да се направи и по отношение на образователния статус на попадналите в изследването млади хора.

⁹ NEETs - Not in employment, education or training - <https://www.eurofound.europa.eu/bg/topic/neets>

¹⁰ Виж тук: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13631&langId=en>

Образование	Българската младеж 2018 %	Перник 2021 %	Перник 2021 %	Завършено образование Окупирани категории
Висше	16	34,6	34,6	Висше
Незавършено висше	19	24	42,8	Средно
Средно	33	18,8		
Незавършено средно	21	18,5	22,0	Основно
Основно	6	3,5		
Незавършено основно	4	0,8	0,8	По-ниско

Таблица 4

Видно от таблицата горе е как образователната структура на младите хора на Перник, попаднали в извадката, е изместена по вертикала, в сравнение със средното образователно равнище за страната. Висшистите са двойно повече, а тези с основно и по-ниско от основното образование близо 2,5 пъти по-малко.

За целите на този анализ образователното равнище е окрупнено в три основни категории, които ще служат за референция в този документ (както и в основния табличен аналитичен доклад, а именно: висше (34,6%), средно (42,8%), основно и по-ниско (респективно, 22% и 0,8%). Това окрупняване се вижда в последните две десни колони на горната таблица.

По-дълбокият анализ на данните показва една значима социално-икономическа закономерност – връзката между жизнен стандарт и образователно равнище. Заявяващите, че живеят много или отчасти по-добре от хората около тях самите, имат много по-често високо образование. Докато тези, които живеят по-същия начин (като околните), отчасти или много по-зле от заобикалящите ги, са много по-рядко висшисти и по-често с по-ниско образование. Последното се констатира без значение от възрастовата група, пола или населеното място. С други думи, материалната обвързаност между жизнен стандарт и възможността за по-високо образование е налице сред младото население на Перник.

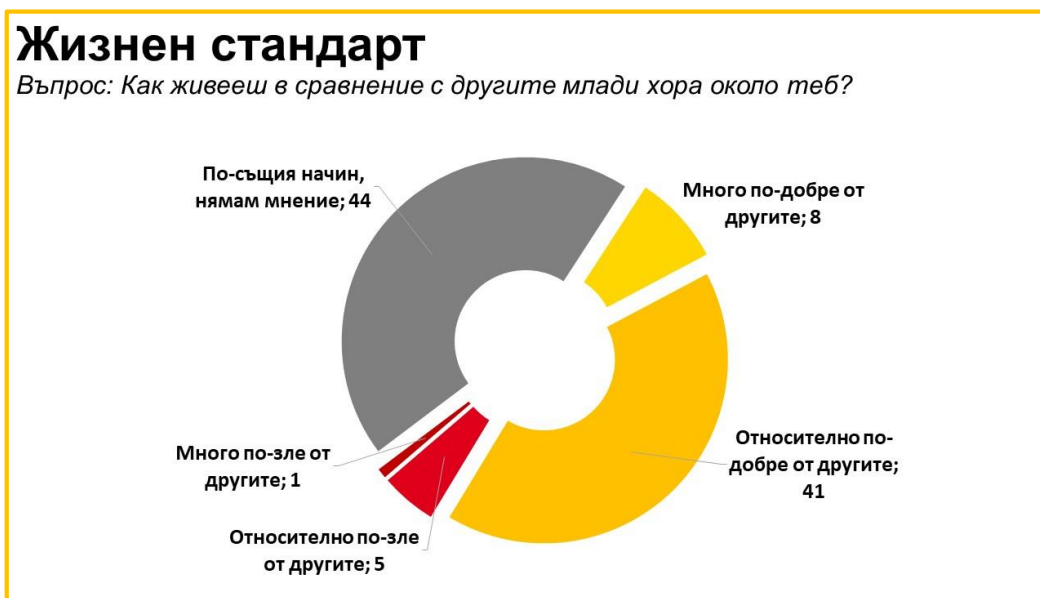
Материално положение и жизнен стандарт

Логично продължение на изводите в горните редове налага разглеждане именно на благосъстоянието (материалното положение/финансово състояние) и жизнения стандарт на попадналите в проучването младежи. Значението на тази информация е значим фактор, когато се правят опити да се разбере, не само какъв е потенциала за развитие пред младите хора (включително възможностите за социално-икономическа мобилност), но и по какъв начин се оформя мирогледът им,

потенциалът за развитие, включително представите за свободно време и развитие на „младежката земя¹¹“ (какъвто е и фокусът на натоящия документ). В настоящото изследване темата е разглеждана посредством два индикатора, които са на принципа на самооценката (доколкото анкетата е за самопопълване и има анонимен характер, поради което и двата индикатора имат елемент на референтност).

На първо място това е самооценката дали собственият живот/ стандарт е по-добър, по-лош или същия сравнено с другите млади хора около респондента. Именно „другите млади хора около теб“ са значима референтна група, която въпреки субективния си елемент, разполага респондентът по-високо, по-ниско или на същото ниво, сравнено със значими други негови или нейни връстници.

Фигура 3

Видно от графиката по-горе практически половината попаднали в изследваното млади хора, заявяват, че живеят много по-добре (8 на сто) или относително по-добре (41%) от заобикалящите ги младежи. В опозиция на това едва 6 на сто от респондентите заявяват, че живеят много по-зле (1%) или относително по-зле (5%) от хората около тях. Другата голяма група респонденти са споделящите, че имат същия или сходен жизнен стандарт (или просто не са посочили отговор на този въпрос). Това са 44% от всички запитани. С изключение на факторът образование и

¹¹ Терминът „Младежка земя“ е въведен от Марк Янс и Курт де Бейкър през 2002 година, със описанието на своя модел за „Младежко участие в обществото/Youth participation in society“. В този документ терминът се използва често, за да реферира към младежкия сектор, дейностите и привичките, характерни предимно за младите хора.

пол, то няма съществени отлики в отговорите на респондентите, що се отнася до основни социо-демографски показатели.

Доколкото корелацията с образователния статус беше вече разгледана в предходния параграф, то си струва да се обърне внимание на връзката с полът. Младите мъже, попаднали в изследването, по-често декларират по-висок жизнен стандарт (общо 56%), сравнено с техните връстници жени (45%). Най-логичното обяснение на това разминаване е по-скоро факторът „престижност“, при който младите мъже са по-често склонни да наблягат на собствения по-висок статус, сравнено с младите жени, но и чисто обективното обстоятелство, че като цяло мъжете получават по-високо възнаграждение от жените (дори за еквивалентно същото количество и ниво на квалификация труд).

Другият индикатор, измерващ благосъстоянието, и отчитащ финансово състояние/материалното положение, е взимстван от „Българската младеж 2018/2019, доколкото данните от представителното за страната изследване дават референтни стойности, с които е възможно да се добие по-реалистична представа къде стоят младите на Перник. Неизбежна уговорка е, че този, както и предходния въпрос, измерват не толкова индивидуалните показатели, но и тези на домакинството, доколкото голяма част от респондентите живеят с родителите си (особено във възрастта до 25 години).

Финансово състояние/материално положение	Българската младеж 2018 %	Перник 2021 %
Нямам пари за основни разходи	5	2,6
Имам пари за основни разходи като храна, но не и пари за дрехи и обувки	11	9,7
Имам пари за храна, дрехи и обувки, но не и за по-скъпи неща като телевизор и телефон	37	22,8
Имам пари за по-скъпи неща, но не и за коли и жилища	19	38,5
Мога да си позволяят всичко необходимо	9	26,4

Таблица 5

Таблицата показва по ясен начин нещо, констатирано вече по-горе – общо по-добро финансово състояние на младите хора на Перник, сравнено с техните връстници в страната от преди няколко години. От една страна, обяснението е логично – Перник като цяло има по-висок жизнен стандарт в сравнение със средния за страната. Това неминуемо рефлектира и върху положението на младите хора. От друга страна и този индикатор подсказва за едно от изместванията на данните – настоящето

изследване е достигнало млади хора, имащи по-висок жизнен стандарт и по-добро финансово състояние (на домакинствата) сравнено със средното за общината. В този смисъл по-ниско статусните групи са подценени, за сметка на по-високо статусните.

Тип населено място

Аналогично отклонение (което до голяма степен беше неизбежен) е разпределението на респондентите спрямо типа населено място в рамките на общината. Според данните на НСИ/Инфостат, младите хора, живеещи в малките населени места на община Перник са 13%. Това включва селата (22 на брой) и гр. Батановци. А живеещите в самия град Перник са 87%. Настоящото проучване успява да достигне до общо 384 млади хора в основната целева група, от които близо 9% са жители на по-малките населени места, а 91% - на град Перник. В този смисъл е редно да се отбележи, че жителите на населеното място Перник са леко надценени, за сметка на по-малките селища. Паралелно с това обаче следва да се отчетат и естествените миграционни процеси, които все по-често обезлюдяват малките селища за сметка на общинските центрове (или в случая с Перник – София). Следователно, без това да може да бъде потвърдено емпирично, споменатото отклонение има по-скоро минимално значение за релевантността на отговорите и настоящия анализ.

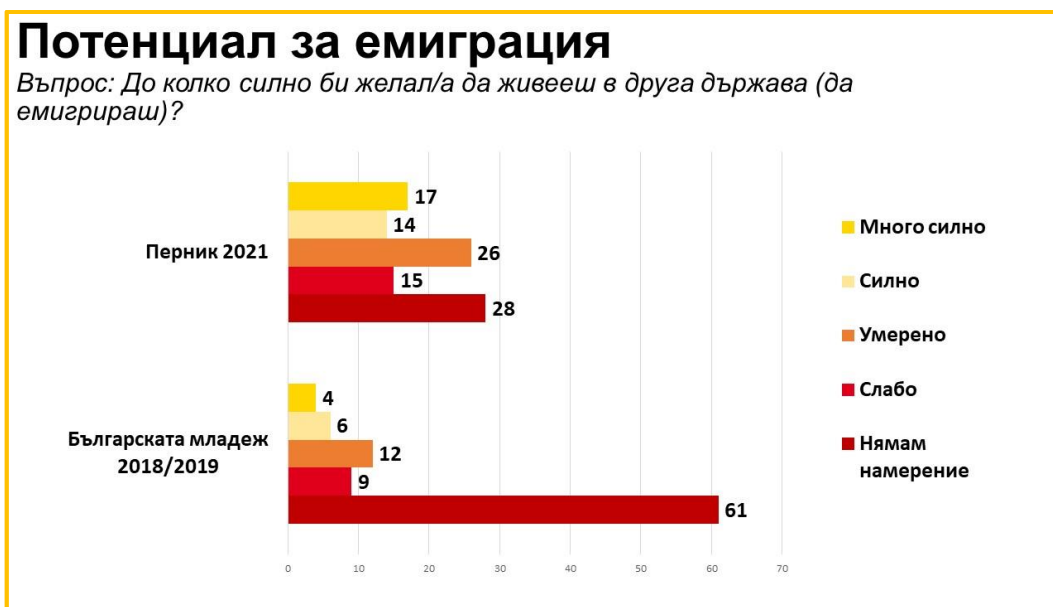
Полът е друг индикатор, който се разминава с официалните данни на НСИ за Перник. В изследването попадат повече млади жени (62%) и по-малко млади мъже (36%), а други 2,1% не отбелязват своя пол или заявяват, че се самоопределят по-друг начин. В този смисъл получената съвкупност от респонденти има повече феминизиран характер. Това обаче не е толкова изненадващо с оглед на следното: Самият младежки сектор е феминизиран, в това число ангажираните в извънкласни дейности младежи, готовите да доброволстват или да членуват в младежка организация, включително склонните да отделят време за попълване на настоящата анкета по правило са по-често жени. Отчитайки горното разминаване, но и направената уговорка, и имайки предвид изчисления изследвателски подход, описаният факт е по-скоро неизбежен.

Потенциал за миграция

На последно място, очертавайки профила на младите хора на Перник е редно да обърнем внимание на един от основните процеси, обуславящи новите поколения от последните години в България – потенциалът за миграция, с фокус върху външната

(извън България). Този индикатор също е взаимствен от изследването „Българската младеж 2018/2019“. Отликите тук са значителни и си струва да им се обърне съществено внимание.

Фигура 4

Видно от графиката е, че потенциалът за емиграция е значително по-висок в сравнение със средния за страната към 2018 година, визирайки същата възрастова група. Близко всеки трети млад човек в Перник декларира силно или много силно желание да живее в друга страна (за повече от една година), докато този дял средно за страната е три пъти по-нисък (или 10%). Същевременно, тези, които заявяват, че нямат такова желание са 28% сред младежите в Перник, срещу 61% средно за страната. По-дълбокият анализ показва, че потенциалът е леко по-голям сред младите мъже, но встрани от това не се влияе от други социално и демографски фактори. За разлика от общата тенденция в страната за намаляваща емиграция (отчасти, защото голяма част от желаещите да емигрират вече са го сторили през последните години), то в Перник картината е обратната – по-високо общо желание за напускане на страната. При всички положения този процес трябва да се има предвид и от местната управа и власт, доколкото толкова висок потенциал за напускане на страната може в средносрочен план да видоизмени значително общия профил на младите хора в общината.

2) Младите хора на Перник – някои изводи и уговорки

На базата на всичко казано в този раздел, и преди да се премине към задълбочен анализ на съдържателната част от изследването, си струва опитът за смело и честно обобщение на въпроса: „Кои са младите на Перник?“ А също така и да се направят някои изследователски уговорки.

- Младите хора на Перник изглежда са по-активно включени както в пазара на труда, така и в образователния процес като цяло.
- Общото образователно равнище на младите хора в Перник е по-високо в сравнение с това на страната като цяло – по-висок дял висшисти и учещи висше образование, по-нисък дял на ниско образовани младежи
- Младите хора на Перник споделят по-високо общо материално положение и жизнен стандарт.
- Сред младежите между 15 и 29 години се наблюдава отчетливо по-висок потенциал за емиграция

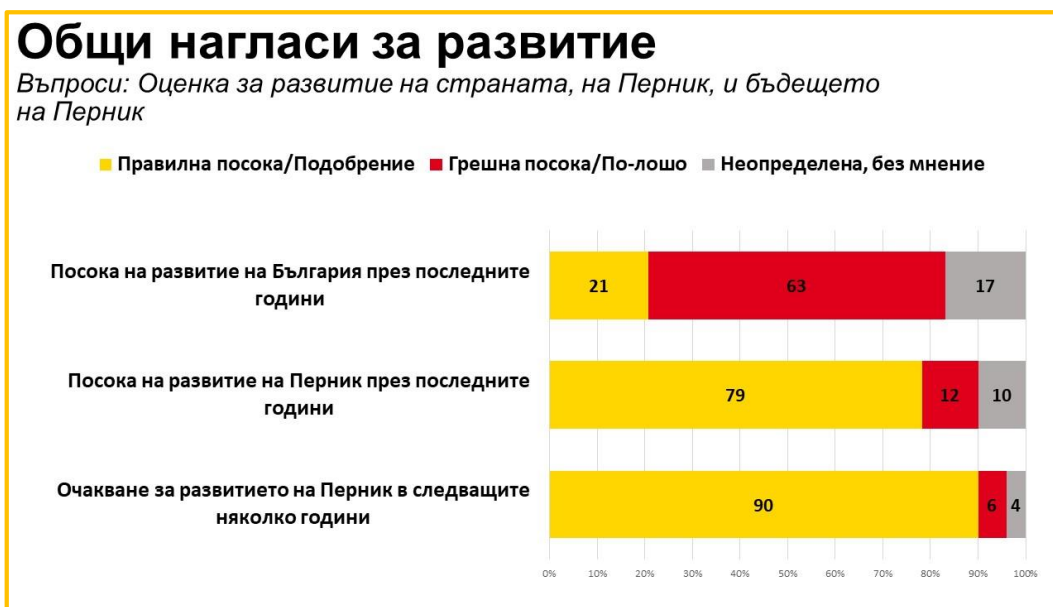
Същевременно:

- Изследваната съвкупност, на база на избраният изследвателски подход, фаворизира до известна степен по-високо статусните групи на местно ниво
- Това резултира в достъп до млади хора, притежаващи по-високо образование, по-висок жизнен стандарт за сметка на нискодоходни и ниско образовани групи от населението
- Логично допускане е че това изместване се дължи на самоподбралите се млади хора, имащи готовност да участват в настоящето изследване.
- Горните бележки биват отчитани при изготвяне на настоящия анализ, и следва да се имат предвид от четящите този документ.

II. Общи нагласи и ориентации на младите хора на Перник

За да се стигне до конкретните резултати от изследването, свързани с приоритетите на младите хора, техните интереси и готовност за включване или участие, преди това е редно да се предприеме един различен аналитичен поглед. Изследването си поставя за цел да провери по какъв начин младите на Перник виждат света около себе си като това преминава през няколко нива – от измерване на обща нагласа за развитието на страната, през начина, по който младите перничани виждат развитието на своята община, до това какъв е образът, както на самия Перник (населеното място), но и на себеподобните – връстниците, близките или далечни местни младежи.

Фигура 5

На първо място, развитието на страната като цяло се оценява по много различен начин от развитието на община Перник. Ако оптимизмът за начина, по който се случват нещата у нас е изразен от едва един от пет млади хора, то същия по отношение на Перник е споделян от всеки четири от пет местни младежи. Наблюдаваната разлика е изключително голяма.

Ако общото усещане за развитие на страната е доминиращо песимистично и изпълнено със скепсис („става по-лошо“), то по-близката реалност се оценява строго

като подобряваща се – „става по-добре“. Мнението е споделено от доминиращата група респонденти. Единствените отлики, които си струва да се отбележат са още по-големите оптимисти в това отношение - групата между 20 и 24 години и младите жени.

Логично, очакванията за бъдещото развитие на Перник придобиват дори още по-оптимистични краски. Графиката по-горе е красноречива. Ако се пресметне какво е съотношението между оптимистите и песимистите, то що се отнася до сегашното развитие на Перник виждаме, че въпросното е близо 6,5 към 1 в полза на оптимизма. Ако обаче се вгледаме в очакванията за бъдещото развитие на общината (населеното място) ще регистрираме, че същото съотношение е вече 15:1. С други думи, може уверено да се заключи, че общото ниво на социален оптимизъм е значително високо, а отчетените стойности са далеч над средните индикатори за страната по принцип.

Няколко уговорки за това кои сред младите перничани са в по-голяма степен оптимисти за бъдещето. Това са в по-голяма степен младите жени, и респондентите с относително среден жизнен стандарт, без живеещите много по-добре и много по-зле в сравнено с връстниците си.

В продължение на горното, е изключително любопитно да се погледне към това как изглежда Перник, облечен в думите на младите му жители. Един от въпросите от изследването приканва респондентите да опишат своята община само с три думи. Ако се направи опит да се „нахвърлят“ всички тези думи на едно място, то получената картина ще изглежда горе-долу по следния начин¹²:

¹² От всички получени отговори, в настоящия колаж присъстват идентичните думи, които имат поне по две повторения.

Най-чести асоциации (групирани идентични или сходни думи), свързани с Перник	Честота на споменаване	% от всички отговори ¹⁴
Развиващ се - проспериращ, динамичен, обновяващ се, потенциал, иновативен	130	34
Прекрасен, красив, привлекателен, приятен, приветлив, хубав	129	34
Замърсяване - мръсен (въздух), мизерен, боклуци	106	28
Скучен, еднообразен, сив, мрачен	58	15
Спокоен, тих, уютен	53	14
Свързано с положителни асоциации/емоции - обич, привързаност, идентификация и др.	52	14
Свързано с негативни асоциации/емоции - неприязън, омраза, нехаресване, тъга и др.	42	11
Забавен, интересен, цветен, свеж, жив, слънчев	40	11
Чист - природа, зелен	29	8
Роден град (дом)	28	7
Запуснат, рушащ се, занемарен, неприветлив	25	7

Таблица 6

От горната таблица е видно как много често положителните асоциации се редуват с отрицателни. В този смисъл Перник се оформя като противоречив образ в представите на младите хора, съчетаващ светли и бъдещу оптимизъм оценки, в комбинация с критичност и песимизъм. Що се отнася до някои от водещите асоциации по-дълбокия анализ на данните насочва към следната тенденция – по-младите респонденти (15-19 години) са по-често склонни да придават тежест на положителните асоциации, за сметка на отрицателните. И обратното – по-възрастните респонденти (25-29) са по-рядко оптимисти и по-често песимисти.

Редом до асоциациите, които младите перничани имат за своята община изследването, използвайки същия подход, се опитва да засече какви са асоциациите и по отношение на самите младежи – как респондентите описват младите хора на Перник само с три думи. Грубият резултат изглежда по следния начин (където отново големината на думите е пропорционална на честотата¹⁵):

¹⁴ Сборът на относителните дялове надхвърля многократно 100%, тъй като почти всички респонденти са посочвали по три отговора.

¹⁵ Отново, тук присъстват думите, които се срещат поне два пъти сред отговорите на респондентите.

Най-чести асоциации на респондентите, свързани с младите хора на Перник (групирани идентични или сходни думи)	Честота на споменаване	% от всички отговори ¹⁶
Невъзпитани, груби, недружелюбни, арогантни, цинични	100	27
Други асоциации с отрицателен знак	94	25
Други асоциации с положителен знак	68	18
Готини, яки, позитивни, усмихнати, щастливи	58	15
Неинтелигентни - глупави, необразовани, прости и др.	53	14
Умни, интелигентни, образовани	51	14
Мързеливи, лениви, неактивни, неангажирани	51	14
Талантливи, идейни, оригинални, иновативни, креативни, различни	39	10
Незаинтересовани, ограничени, затворени	39	10
Работливи, активни, действени, дейни	35	9
Апатични, без мотивация, неамбициозни, безотговорни	29	8

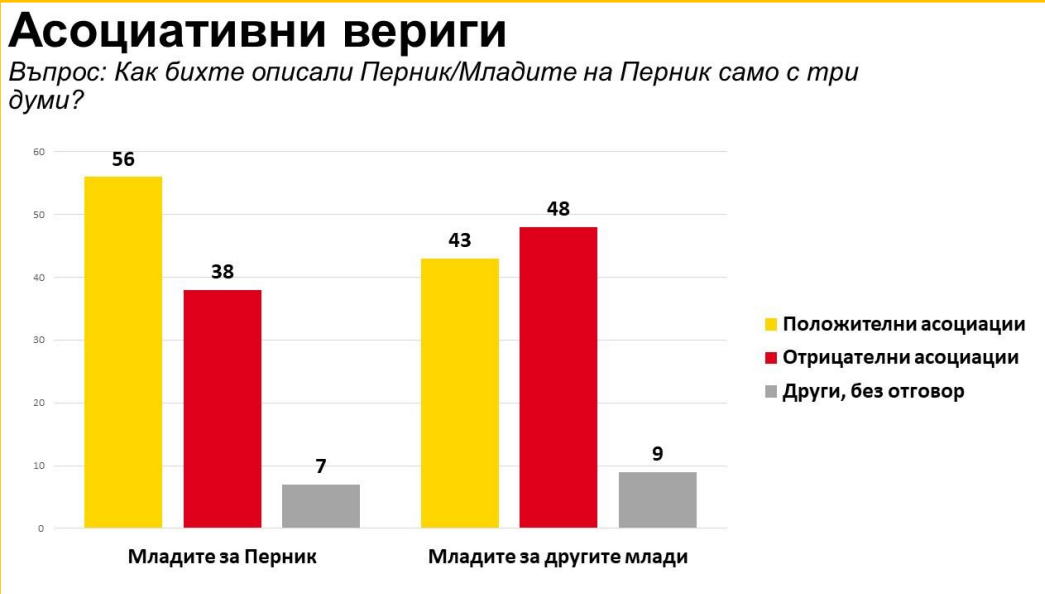
Таблица 7

На пръв поглед при този анализ изглежда, че негативните конотации доминират пред тези с положителен знак. Нормално е да се очаква и самите млади хора да са относително по-критични към собственото си обкръжение (включително към себе си) и в този смисъл епитети, рефериращи към възпитание, интелект, както и свързани със способности и умения да имат преобладаващ характер. И тук се забелязва интересна, макар и очаквана, тенденция – груповият оптимизъм за профила на младите на Перник преобладава сред по-младите респонденти, и респективно – с нарастване на възрастта се увеличава и критичният ракурс на отговорите.

С оглед на всичко изложени, и отчитайки хетерогенността на отговорите на подобен тип въпроси, си струва да се отправи поглед към още един аналитичен ракурс по отношение на тези индикатори. За целите на настоящия анализ, и чрез вторична обработка на получените отговори, по-долу се вижда обобщеното групиране на всички положителни и всички отрицателни асоциации, и на двата въпроса¹⁷. Илюстративно, ако се постави условно положителен и/или отрицателен знак на всички отговори на тези въпроси, резултатът ни показва много интересна динамика – общата отлика между начинът, по който респондентите мислят: 1) Перник; 2) своите връстници. Ето какъв е балансът на положително спрямо отрицателни асоциации.

¹⁶ Сборът на относителните дялове надхвърля многократно 100%, тъй като почти всички респонденти са посочвали по три отговора.

¹⁷ С условната уговорка, че оценката за това коя дума носи даден заряд е направена от автора на този документ и носи известен елемент на субективност.

Фигура 8

Тенденцията е очевидна – младите хора на Перник са по-благосклонни към своя град, и по-критични към себе си и към своите връстници. Въпреки че отликата не е толкова рязка, то с натрупването на количествените отговори, тенденцията се очертава като стабилна:

- От всички думи, споделени за Перник (950 на брой), 529 (или 56%) са с положителна конотация, 359 (или 38%) са с отрицателна конотация, а други 62 (или 7%) са без заряд.
- От всички думи, споделени за младите хора на Перник (960 на брой), 415 (или 43%) са с положителен заряд, 460 (или 48%) са с отрицателен заряд, а останалите 85 (или 9%) са без конотация.

Няколко думи вместо заключение на този раздел

Видимо от направения анализ е, че като цяло младите хора на Перник споделят присъщ за своята общност социален оптимизъм. Този оптимистичен мироглед важи в много по-голяма степен за развитието на местната общност (респективно общината) отколкото настоящето и бъдещето на страната като цяло. Явно позитивната нагласа присъства с очакване за още по-добро бъдеще в близък и средносрочен план, за което явно са налични житейски, социални, икономически и общочовешки основания. Въпреки че в част от проведените фокус групи и дълбочинни интервюта се споменава спорадично „суката, еднообразието, липсата

С други думи, съвкупният събирателен образ на младият човек на Перник е повече оптимист за настоящето и бъдещето на своя град/община, отколкото за своето собствено настояще.

на ориентация, хаоса и неясното бъдеще“, то съвкупно младите хора на Перник се характеризират с значителна степен на оптимистична нагласа спрямо своята община. Това до голяма степен се потвърждава и от начина, по който те обрисуват вербално Перник. В същото време, и може би без изненада, се забелязва занижени общи нива на оптимизъм, когато опрем до описание на своите близки, и не толкова близки връстници. В това отношение се наблюдава известно завишение на негативните асоциации и понижаване на позитивните такива.

Цитат от качествените изследвания:

„Перник е прекрасно място... но младите не се интересуват от града и какво се случва в него...“

III. Основни проблеми пред младите хора на Перник

Изхождайки от гореизложеното, е редно да се направи анализ на основните проблемни области, които идентифицират самите млади на Перник – кои са техните основни трудности, с какви предизвикателства се сблъскват, какви са спънките пред тяхното развитие? Един от въпросите на изследването търси отговор на тези въпроси и в следващите редове ще бъде направен детайлен анализ на получените резултати. Но на първо място – една методическа уговорка: в анкетата въпросът присъства като затворен, но с опция всеки един от респондентите да посочи повече от един, но не повече от три отговора на вече зададена затворена скала с възможни отговори. Ето защо обобщените резултати съвкупно изглеждат по следния начин¹⁸:

Фигура 9

Прави впечатление, че материално обусловени проблеми се нареждат преобладаващо на челните места. Възможностите за образованието (50%) е проблем, посочен от половината от респондентите. Веднага след това се нарежда „перспективата за бъдещето“ (48%), което до голяма степен репрезентира неяснотата за личното и колективно предстоящо развитие, сред които липсата на

¹⁸ И тук сборът надхвърля 100% поради изложените горе съображения.

сигурност (и предвидимост) винаги е основен фактор, но също така и естествения за младите хора разбъркан/подреждащ се мироглед, нерешителност за предстоящия житейски път и т.н. Следва обаче проблемът, свързан със заетостта и намирането на добра работа (46%). Дотук може да се очертае групата на значимите проблеми, с големи количествени натрупвания. Значими в смисъла на своите количествени измерения – а именно факта, че са посочвани от около или малко под половината респонденти на изследването.

В следващата група проблемни полета се нареждат финансовите възможности (34%) и възможностите за култура и изкуство (30%). Това е група отговори посочвани от приблизително или около всеки трети запитан млад човек на Перник.

Всеки четвърти запитан е посочил като основен проблем за младите хора на Перник достъпа до здравеопазване (24%), а всеки пети младеж – възможностите за свободно време (20%). Останалите отговори като възможностите за спорт (16) и мобилността/придвижването (9%) са споменавани по-рядко¹⁹.

Доколкото фокусът на това изследване е предимно около младежката политика, която пък до голяма степен е свързана със свободното време, то следва да се отбележи, че този сегмент не се очертава да бъде в челните линии на гореописания анализ. Именно затова си струва всеки отговор да се разгледа накратко в дълбочина, и да се направи опит да се дефинират подгрупите, допринесли в по-голяма степен за (или изцяло оформили) така изглеждащата графика.

- **Образование** – любопитен детайл е фактът, че по-възрастните респонденти (25-29 години) посочват този проблем като основен по-често в сравнение с по-младите перничани. Същото важи за мъжете, в сравнение с жените, респондентите с различна сексуална идентичност (или непосочили своя пол), както и младите хора с по-висок жизнен стандарт;
- **Перспектива за бъдещето** – тук относително по-често се забелязват по-млади респонденти, като с напредването на възрастта този отговор е посочван по-рядко. Тук отново се отличават респондентите с различна сексуална идентичност (или непосочили пол), младежите с основно и по-ниско образование, отчасти жителите на по-малките населени места;
- **Работа, заетост** – логично, този проблем е посочван по-често от респондентите над 19 годишна възраст. Очевидно намирането на добра работа е съществено предизвикателство за значима група (средно 57 на сто) от тази възрастова група. Отговорът е посочван по-често от висшистите, както и от респондентите с по-ниски доходи.

¹⁹ Заради коректността на анализа е редно да се направи уговорката, че анкетата предоставя възможност да се добавят опции „други“, в случай, че затвората скала има свои значими „слепи петна“. Почти никой респондент не се е възползвал от тази своя възможност

- **Финансови възможности** – този проблем е относително по-значим за хората с по-ниско образование, и тези младежи, които споделят, че имат по-нисък от средния жизнен стандарт.
- **Възможностите за култура** – анализът на този отговор не показва значими отклонения по нито една от социално демографските характеристики – т.е. посочван е относително равномерно, без значение от пола, възрастта, населеното място, жизнения стандарт или образованието.
- **Здравеопазване** – същото може да се каже и за този индикатор, като единствените отлики са относително по-честите отговори сред младите мъже и относително по-редките сред респондентите с много по-висок жизнен стандарт.
- **Възможности за свободното време** – по този индикатор също не се забелязват съществени статистически отклонения в разрезите на различните социални и демографски групи, като единственото закономерно и отчетливо наблюдение е, че проблемът се споменава по-рядко от младите хора с относително и много по-нисък жизнен стандарт. Причината за това е чисто материална – свободното време и неговото „уплътняване“ отстъпва на по-базови нужди и тяхното задоволяване. Индикативно това се вижда по-горе където финансовите възможности са обвързани с жизнения стандарт.
- **Възможностите за спорт** – този проблем е относително по-рядко споменаван от живеещите в по-малките населени места и младите хора с по-нисък жизнен стандарт.
- **Транспорт, придвижване** - тук отново статистическите отклонения са рядкост. Предимно се забелязват сред перничаните с по-нисък жизнен стандарт, отчасти само сред живеещите в по-малките населени места и тези с по-ниско образование. Това е логично и не буди изненади, а по-скоро потвърждава вече констатирани закономерности.

Всичко изложено по-горе навежда на мисълта, че поне що се отнася до основните проблеми и предизвикателства пред младите хора на Перник, картината е малко или много сходна и няма екстремни или свръх съществени отлики за някоя специална социална или демографска група. Образование, заетост, пари и бъдещето (като цяло) са очевидно значимите теми за мнозинството от младите перничани. Логично е да се проследи как теми като свободно време, изкуство, спорт се очертават като второстепенни, доколкото материално обусловените проблеми по правило изместват тези, свързани с вторични нужди и интереси. Отчитайки също, че като цяло общото развитие и жизнен стандарт в Перник са по-високи от средното за страната, то регистрираните диспропорции вероятно не са толкова големи, колкото

биха били на други места в България. Все пак, фактът, че всеки пети респондент заявява, че възможностите за свободно време са основен проблем за местната общност е значим социален факт. Той следва да се взема под внимание с всички негови възможности за разрешаване и интервенции, без това да negliжира политиките в другите социални и икономически сфери.

Въпреки че темата за проблемите на младите не е основен акцент в качествения етап на изследването, то индиректно различни участници споделят мисли и в тази посока. През призмата на КСМП и експертите със солиден опит в младежкия сектор на местно ниво споделят, че значима трудност е привличането на нови млади перничани, които да се включват пълноценно в дейността на младежките организация. В отделни разговори се използват думи като „апатия“, „незаинтересованост“.

В един от разговорите се споделя трудността, че достъпът до по-уязвимите младежи, и тези, живеещи в по-бедни семейства е много по-затруднен. Това потвърждава и вече направения извод за известно изместване на респондентите в по-високо статусна посока, както и факта, че политиката за младежта трябва да търси начин за достъп до по-ниско доходните групи и тези с по-нисък статус. А видимо от горната графика, проблемите свързани с материални условия, заетостта и доходи са сред челните.

Цитат от качествените
изследвания:

*„...Младежката политика
достига още по-трудно до
по-бедните и
неграмотните. В това
изследване е по-вероятно
да участват по-
образованите...“*

IV. Свободно време и лични приоритети

Следващата логична стъпка в този документ е задълбоченият анализ именно на свободното време на младите перничани. Продължавайки предходната линия и отчитайки, че „свободното време“ е съвременен феномен, от който автономните индивиди в наши дни, в това число младите хора, се ползват, но по различен начин и имайки различни обективни възможности за това. Доколкото самия феномен „свободно време“ е относително нов за социалната наука, но е неизменна и интегрална част от живота ни днес – елемент, който е вплетен в настоящето, и без който животът изглежда на ръба на немислимото. Свободното време обуславя идентичностни, културни, индивидуалистски или колективистки търсения, които пък допринасят за оформянето на личностни, граждански и професионални елементи от живота на младия човек. Поради тази причина, и поради факта, че именно свободното време е полето, на което се развиват елементите на младежката политика, и където се „произвежда младежката земя“, този анализ е прелюбопитен. Ето как изглежда на пръв поглед приоритизирането на младите перничани, когато опре до възможностите за тяхното лично свободно време.

Фигура 10

За да може да се направи въпросният анализ е редно да се спомене следното изследователско съображение – в анкетата присъства въпрос, който предлага

поредица от „активности“, свързани със свободното време, сред които респондентите избират честотата на въвличането си в този тип занимания. В този смисъл графиката показва предварително предложени на младите хора опции, а те, респективно, избират „колко често“ това се отнася до тях.

Може би най-елементарното разграничение (но не и единственото възможно) на типовите занимания е „индивидуалното“ срещу „колективното/групово“ оползотворяване на свободното време. Дейности като „слушане на музика“, „четене на книги//вестници/списания“, „не правене на нищо/релаксиране“ от една страна могат да бъдат разположени на единия полюс, а срещу тях да се позиционират „срещите с приятели/семејство“, „посещение на заведение“, „Доброволчество/посещение на младежка организация“. Това обаче не значи задължително противопоставяне, а по-скоро разлика в етоса на самия избор – дали свободното ми време е заедно или е независимо от другите, значимите близки.

Дотук е видно, че подредбата на отговорите е хетерогенна. Индивидуалните занимания са съчетани/редуват се със социални такива. Конsumerистко обусловените активности като „посещения на заведения“ и „пазаруване“ привидно отстъпват на по-културно свързаните занимания (с цялата условност за културно или пък интелектуалния заряд на този тип дейности) като „слушане на музика“, „гледане на филми“ и дори „четене на книги“. В същото време „не правенето на нищо“ е значително по-често случващо се, в сравнение например със „спортуването“. Социално ориентирани дейности, особено ако те са свързани с общуване с по-далечни хора (т.е. не включват задължително членове на семейството и приятелите), са отчетливо по-рядко застъпени.

Занимание	Проучване	Много често	Често	Понякога	Рядко	Никога
Слушане на музика	Перник 2021	60	23	10	6	1
	Бг младеж 2018	65	25	6	2	0
Прекарване време със семейството	Перник 2021	38	37	16	9	1
	Бг младеж 2018	61	26	8	4	1
Излизане с приятели	Перник 2021	31	32	24	12	1
	Бг младеж 2018	48	38	11	3	0
Разпускане/Нищо	Перник 2021	21	31	28	19	2
	Бг младеж 2018	28	40	19	9	3
Гледане на филми	Перник 2021	18	28	31	22	1
	Бг младеж 2018	50	32	14	3	1
Четене на книги	Перник 2021	18	28	27	22	6
	Бг младеж 2018	7	16	23	32	21

Нещо творческо/креативно	Перник 2021	16	20	27	29	8
	Бг младеж 2018	5	8	9	15	61
Спортуване, двигателна активност	Перник 2021	13	26	32	25	4
	Бг младеж 2018	10	25	19	22	23
Пазаруване/Шопинг	Перник 2021	9	22	41	26	2
	Бг младеж 2018	24	41	20	11	3
Посещение на заведения	Перник 2021	8	21	34	32	5
	Бг младеж 2018	17	45	21	13	4
Игра на компютърни/видео игри	Перник 2021	7	10	14	33	37
	Бг младеж 2018	13	15	17	18	35
Доброволчество/Доброволно участие	Перник 2021	6	10	22	29	34
	Бг младеж 2018	2	4	5	14	71
Посещение на младежки дом/организация	Перник 2021	4	7	13	27	49
	Бг младеж 2018	3	9	9	14	61
Четене на вестници/новини/списания	Перник 2021	3	8	14	33	42
	Бг младеж 2018	3	9	18	36	32

За целите на сравнителния анализ, в горната таблица са налични отговорите на същия въпрос от изследването „Българската младеж 2018/2019“. Именно тази таблица дава една добра референтна рамка за това как „стоят“ младите на Перник в сравнение със своите връстници в страната като цяло.

Тук обаче е редно да се направи една много отчетлива уговорка. За разлика от 2018 година, проучването в Перник е реализирано в условията на пандемията от Ковид-19, в съчетание с всички налични, променящи се или отсъстващи мерки²⁰. В този смисъл е много важно да се има предвид факта, че социални/колективни/групови дейности и тяхното фаворизиране безспорно отстъпват пред индивидуални или „къщни“ занимания. Например в горната таблица е видимо как дейности като „излизане с приятели“, „време със семейството“, „посещение на заведения“, „шопинг“ отстъпват по честота в сравнение с по индивидуалистски ориентирани дейности като „четене на книги“, „творчески занимания“. Направената уговорка е ключова именно по отношение на вече споменатото по-горе условно деление на „индивидуалистски“ срещу „групови“ активности

²⁰ Теренната фаза на настоящето изследване застъпва 15-17 месец от началото на пандемията и въпреки относително летния период донякъде се застъпва със началото на четвъртата вълна от епидемията, което неминуемо влияе и на отговорите на респондентите.

Какъв е по-точно ефекта на пандемията върху свободното време на младите хора е трудно да се каже, а още повече да се измери с точност. Причината за това е, че специално на местно ниво липсват предпандемични данни, които да се наложат на сега получените резултати. Но при всички положения този процес оказва влияние върху изборите, които младите хора правят. А това следва да се отчита, когато се мисли, включително за бъдещите дейности, свързани с младежка политика, създаване на условия за социализация и др. Последното е с оглед на факта, че на този етап не се привижда ясен хоризонт на преодоляване на текущата пандемия.

Безспорно най-голямо любопитство, с оглед на целите на настоящето изследване, представляват активностите, които са хем обвързани със свободно време, хем могат да се пренесат към „младежката земя“. Това са „доброволството“, както и „членуването/посещението на младежки дом/организация/клуб“. Отчитайки гореописаната уговорка за последствията и влиянието на пандемията, но и вземайки изследването от 2018 година за референтна и дори в някои отношения - за отправна точка, може да бъде направен следния анализ.

- **Доброволчество/Доброволна дейност** – едва около 6 на сто от младежите в Перник заявяват, че много често са въввлечени в подобен тип дейност в свободното си време. Други 10% твърдят, че за тях това е често. „Участвам в доброволчески дейности понякога“ пък е отговор на близо 22% от респондентите. Повече от една трета признават, че никога не са се въвличали в подобен тип занимания, а други близо 30% споделят, че се е случвало по-скоро рядко. От една страна, горната таблица показва интересна отлика – младите хора на Перник са доста по-често участващи в доброволчески активности, сравнено с връстниците си в страната, като цяло. Разликите в процентните разпределения са значителни и говорят за съществена процеси, които отличават целевата група от останалата младеж по принцип. И това, отчитайки дори влиянието на пандемията, която по рефлекс би следвало да редуцира актуалната активност и да „повиши“ изкуствено данните от 2018 година. По-дълбокия анализ на данните показва, че относително по-често в подобен тип занимания се включват младежите между 20 и 24 годишна възраст, катко и живеещите в по-малките населени места, а по-нетипична за младите мъже. Последното е съвсем логично, както вече беше споменато не еднократно – младежките дейности до голяма степен са по-популярни сред младите жени. Интересно е обаче, как по-ниския и по-високия възрастов диапазон изостават в сравнителен план. Ако за младите хора над 25 години се предполага по-трудното въвличани поради семейни причини и такива, свързани със

заетостта, то следва да се обърне внимание върху най-младата част от перничани. Това е така, защото доброволческите практики често се възпитават и интернализират още в тийнейджърска възраст.

Горният анализ обаче безспорно е свързан в различна степен с това по какъв начин и „къде“ може да се практикуват въпросните дейности, бидейки част от „младежката земя“. Ето защо и анализът на другият индикатор е важен.

- **Посещение/членуване на/в младежки дом/организация** – системното участие и обживяване на младежкото пространство (формално) се споделя относително рядко. Едва 4 на сто от респондентите посещават младежки дом/клуб/организации „много често“, а други 7 на сто – често. Данните по този показател се доближават значително до тези от 2018 година. Основната отлика, все пак е, че значителна част от младите хора на Перник имат досег до подобен тип занимание, макар и не системно. Половината от тях са категорични, че никога не се въвличат в този сорт активност (срещу 61% от младите българи като цяло). Все пак други 40% споделят, че имат рядък или спорадичен опит (срещу 23% от своите връстници в страната). Разрезът на данните показва и някои отчетливи тенденции. За разлика от доброволството, което може да има много формални и неформални (включително стихийни и неструктурирани) изражения, то участието или въвличането в структурирана „младежка земя“ има своято възрастово обуславяне. Колкото по-млади са респондентите, толкова по-често те споделят, че посещават младежки дом/клуб/организация. Отчетливо с напредването на възрастта, тази активност затихва. С други думи, възможността за участие по този начин има своите по-живи и мотивирани измерения в по-младежка възраст и поради разнородни причини, с времето тя отслабва. Заетостта, професионалната реализация, семейния живот безспорно са фактори в този процес. Но същевременно следва да се има предвид и относително голямата непопулярност на подобен тип занимания, които не се припознават като привлекателни за младите без значение от възрастовата група. Например, много често или често правещите „нищо“ са два пъти повече от посещаващите младежки дом или организация, а единственото по-непопулярно занимание (сред тестваните отговори) от присъствието или въвличането в дейността на младежкия дом (или младежката организация) е четенето на вестници и списания.

Следователно, следва да се мисли за това как въвличането на млади хора в подобен тип жива инфраструктура да се повиши, което от своя страна би активизирало и повече млади хора да припознават, например доброволството като значима и привлекателна за тях самите дейност.

Под една или друга форма сходни са и свидетелствата от разговорите с членове на КСМП или младежки експерти. Споделя се трудността за ангажиране, тя често се обвързва с „апатията на младите“. В същото време се споделя и трудността по привличане на повече или нови млади хора. В разговорите се усеща безидейност и липса на социален и професионален опит в тази посока. Нерядко самите членове на младежки организации споделят, че не са уверени как биха подхождали, за да постигнат по-висока младежка ангажираност.

Накратко, дейностите, свързани с младежки политики и младежко участие са значително по-малко разпознаваеми от други автономни или социални занимания в свободното време. Безспорна задача на една бъдеща младежка стратегия би била създаването на условия и предпоставки младите хора на Перник да виждат добавена стойност за 1) себе си; 2) но и за общността от своето собствено въвличане в подобен тип активност.

V. Отношение към местната власт, учреждения, заинтересовани страни и младежките организации в Перник. Овластяване на младите, взаимодействие и диалог с местната власт

Оценката на дейността на поредица институции и заинтересовани страни е важен акцент от настоящето изследване. Причините за това са няколко. На първо място, местната власт е основният агент, който формално има властта да приведе в действие политиките за младежта на местно ниво. Ето защо отношението към кмета и общинския съвет са важни. На второ място, заинтересовани страни като местните медии, както и част от съществуващата инфраструктура, пряко или косвено свързана с младежката земя, също има своето бесспорно значение. В този смисъл проверката дейността на Младежкия дом, Двореца на културата и местните медии (съвкупно) намират бесспорно място в изследването. Последно, вече установени агенти и структури като младежкия медиатор към Община Перник, както и съществуващия Консултативен съвет за младежка политика (КСМП) към кмета на Община Перник бесспорно намират своето място в подобен тип емпирично изследване.

В същото време обаче изследването поглежда и към организациите, които съгласно „Правилника за дейността на КСМП към Кмета на община Перник²¹ са членове на въпросния Съвет и функционират като младежки организации по смисъла на Закона за младежта. Редом до изброените по-горе заинтересовани страни настоящия анализ проверява и доколко самите организации се ползват с доверието на младите перничани или поне с разпознаваемостта, която привидно следва да съществува.

Ето защо, всички изброени по-горе заинтересовани страни са тествани с еднопорядкова скала, проверяваща дали и до каква степен младите хора на Перник поставят положителна или отрицателна оценка на дейността на въпросните заинтересовани страни, или пък нямат мнение или не са запознати с въпросната дейност.

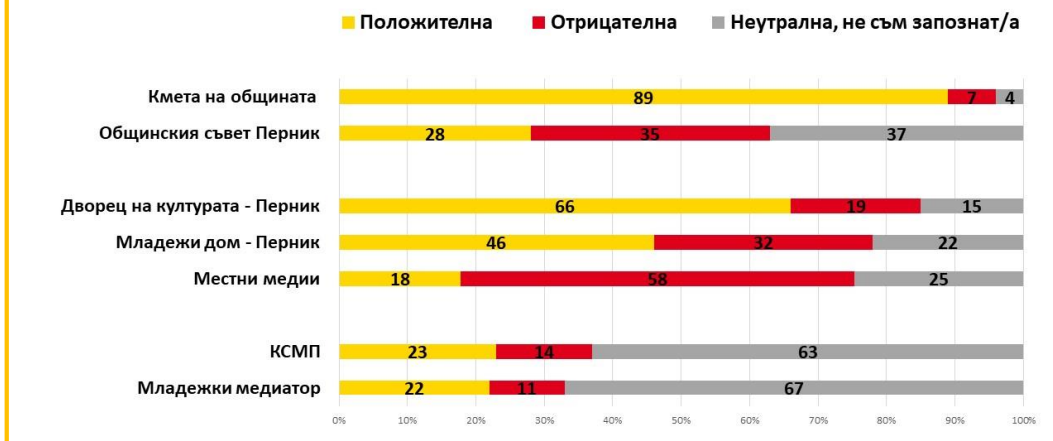
Оценка за дейността на местна власт, учрежденията и посредниците между младежката политика и „младежката земя“

²¹ Виж тук: <https://pernik.bg/wp-content/uploads/2021/07/Правилник-на-КСМП.pdf>

Оценка за дейността на заинтересованите страни:

Въпрос: Каква е оценката ти за дейността на:

Фигура 11

Кметът на Община Перник се ползва със изключително висока положителна оценка сред младите хора. Близко 90% от респондентите одобряват неговата дейност, а едва 7 на сто се тези изразяващи критично мнение. Практически действащия градоначалник събира одобрението на всички демографски и социални групи, без изключение, като единствено респондентите с по-висок жизнен стандарт и тези, живеещи в по-малките населени места, са относително, но в малка степен, по-критични към неговата дейност.

Поредицата отворени въпроси, и преди всичко разговорите в качествена част на изследването дават ясно обяснение за високата оценка. Младите хора свидетелстват за рязка активизация и повишена диалогичност след встъпването в длъжност на настоящия общински кмет и новата администрация. Припознава се желание за активна работа и подобряване на сегашната ситуация около младежката политика на местно ниво. Мнението е споделено от мнозинството младежи, участвали в разговорите.

По различен начин изглежда картината, когато става въпрос за Общинския съвет на Перник. Там положителните оценки са 28 на сто от всички респонденти, а критика изразяват 35%. Други 37 на сто нямат мнение или споделят неутрална оценка. Местният парламент няма специален фокус в настоящия анализ, но разликата е отчетлива и

Цитат от качествените изследвания:

„...Откакто е сегашния кмет, нещата започнаха да се случват отново...“

Цитат от качествените изследвания:

„...необходимо е сериозно партньорство на Общинския съвет, тъй като в него до голяма степен са и инструменти за блокиране на политики...“

говори за много различна нагласа. Индиректно в едно от дълбочинните интервюта се споделя мнение за ролята на Общинския съвет, която има отношение към настоящия доклад и тя е свързана с ролята му на „проводник“ или „спирачка“ на политики, в това число и младежки такива.

На този фон одобрението на останалите тествани изглежда по следния начин. Дворецът на културата в Перник е значително популярен сред младежите. Неговата дейност събира положителни оценки от всеки двама от трима отговорили, като същевременно критиката е споделяна от всеки пети млад човек. Общинският младежки дом и неговата дейност са оценявани положително от близо половината млади хора на Перник, а отрицателна оценка споделят една трета. 22 на сто имат неутрална оценка или нямат наблюдение.

Младежките домове в Перник са ключова за младото поколение инфраструктура, която според свидетелства на някои от участниците в интервютата не се използва оптимално. Доколкото може да мислим домът като разполагаемо младежко пространство, трябва да се отбележи, че значителна част от младежите не го припознават за привлекателно. В разговорите – и в режим на дискусия, но и неформално, се споделя как неприветливия вид, и факта, че не се мисли като за младежко пространство, няма как да накарат младите да го възприемат за свое. Споменават се кафенето на партера на Общинския младежки дом, което често привлича повече възрастни и хора в пенсионна възраст, отколкото младежи. Встрани от това се споделят и проблеми, свързани с оптималното му управление в полза на младите и техните интереси и потребности. Едно от често споделяните мнение е, че вече съществуващата младежка инфраструктура (Младежките домове) са се отдалечили от основната си функция – да домакинстват „младежката земя“.

Цитат от качествените
изследвания:

„...За двата младежки дома в общинския бюджет се заделят сериозни средства за дейности. Които логично би следвало да са част от младежките политики. Но на практика са пари, които се дават за поддръжка на база...чрез която се получават приходи от отдаване на наеми...“

Ето как изглежда анализът на данните в по-голяма дълбочина. Младите хора между 15 и 19 години изразяват по-често положителна оценка за дейността на Младежкия дом, както и младите жени и живеещите в по-малки населени места. По-критични (от средното за изследването) са младите мъже, респондентите на възраст между 20 и 24 години, както и тези с много по-висок жизнен стандарт. Донякъде тези данни потвърждават и анализа от предния раздел, където посещението на младежки дом/клуб (или младежка организация) беше отчетено като по-популярен начин за прекарване на свободното време сред най-младата възрастова група, за сметка на по-зрелите перничани. Очевидно разликата не е фрапираща но говори за тенденция –

подобен тип учреждение да се ползва с по-голяма и по-добра разпознаваемост сред най-младите респонденти.

За референция проучването измерва и оценката към дейността на местните медии, доколкото те също играят активна роля в процеса на оформяне на общественото мнение. Тук критичното отношение е значително по-отчетливо. Положителна оценка за дейността на медиите е споделяна от едва 18 на сто от младите хора, като отрицателната е изразявана от три пъти по-голям дял – 58%. Всеки четвърти се въздържа да изкаже категорично мнение.

На последно място, следва да се обърне внимание на две заинтересовани страни, пряко обвързани с дефинирането и реализирането на младежка политика на местно ниво – КСМП и младежкия медиатор. Отликата в оценките на младите хора са видими с просто око. Въпросът е на какво се дължат те. Разрезът на данните показват една явна закономерност – по-ниското одобрение за работата на младежкия медиатор (22%) и КСМП (23%) не се дължат по никакъв начин на завишени критични оценки, които са практически два пъти по-малко от одобрението. **Основната причина за настоящата картина е липсата на разпознаваемост и по-скоро непознаване на дейността и функциите на тези заинтересовани страни.**

В този смисъл очертаната картина например за работата на младежкия медиатор няма как да се привижда като оценка за личността, която изпълнява тази функция към настоящия момент. И двете замервания повтарят идентичен модел що се отнася до одобрението – предимно сред по-младите респонденти (15-24 години), младите жени, перничани със среден жизнен стандарт. Често и в двата случая става въпрос за едни и същи респонденти. Същевременно по-ниската разпознаваемост е по-често типична за младите перничани с по-нисък жизнен стандарт.

Следвайки логиката на този анализ, и потвърждавайки вече направени по-горе изводи може да се заключи, че до известна степен роли и функции като КСМП и медиатора на младите хора по-трудно успяват да запазят и поддържат връзка със своите съграждане с напредване на възрастта на последните. Необходимо е да се мисли по какъв начин посредническите заинтересовани страни (каквите безспорна са и двата обекта на оценка), тези, които са призвани да градят и поддържат пълнокръвно взаимодействие между общността и местната власт, следва да поддържат разпознаваемост и легитимност сред по-зрелите представители на целевата група.

КСМП – между формалните функции и потенциалната ефективност

Както беше споменато по-горе, изследването си поставя за цел да провери популярността и одобрението на дейността на различни заинтересовани страни. КСМП се явява централна част в тези процеси, доколкото Съветът е в ролята си да 1) консултира Кмета при формирането и провеждането на общинска политика за младежта; 2) дава становища..., които се отнасят до политиката за младежта; 3) предлага мерки за постигане на целите на общинската политика за младежта... и др²².

Освен оценките за дейността на Съвета съвкупно, описани по-горе си струва да се отправи по-подробен поглед върху мнението на младите перничани за дейността на членовете на КСМП. Освен представители на общинската администрация, в своята същност КСМП се състои от младежкия медиатор, както и от „Представители на младежки организации, регистрирани по ЗЮЛНЦ“²³, и не на последно място и представители на студентски и ученически съвети и парламенти на територията на общината²⁴. Проучването прави следния опит – да провери мнението на младите перничани за дейността на организациите, които членуват в КСМП. Тази проверка е интересна, защото достига до мнение, отвъд КСМП като съвкупно тяло, и търси по-задълбочена информация относно съставляващите го части, които по замисъл и същност следва да се основния двигател на самия Съвет. За тази цел е използван списък от организации, който към средата на 2021 може да се намери на страницата на КСМП²⁵, и който към края на 2021 година е актуализиран съгласно цитирания Правилник²⁶.

Ето как изглежда обобщената оценка на младите перничани за дейността и разпознаваемостта на организациите, които към средата на 2021 година членуват в КСМП:

²² Всички функции, задачи и цели на КСМП са описани подробно в съществуващия Правилник за неговата дейност, наличен тук: <https://pernik.bg/wp-content/uploads/2021/07/Правилник-на-КСМП.pdf>

²³ Които освен това са „отговарящи на чл. 19 и чл. 20 от Закона за младежта и/или неформални младежки групи, както и на организации – работещи с млади хора, регистрирани и осъществяващи дейност на територията на община Перник минимум 1 /една/ година“ – пак там, чл. 7 (2).

²⁴ Пак там – чл. 7, (3).

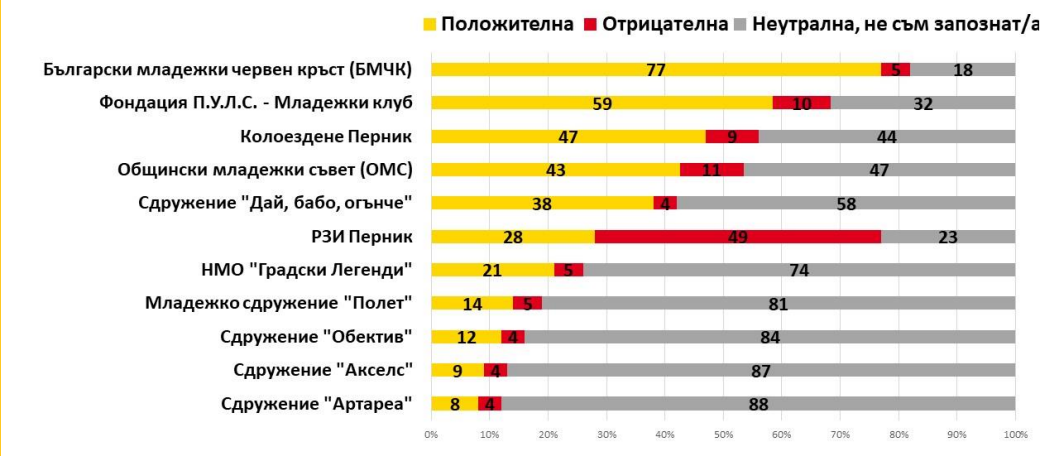
²⁵ Виж тук: <https://ksmp-pernik.com/reg>

²⁶ Поради, което към момента на теренното проучване в КСМП присъстват организации, които по-късно вече не са част от Съвета (Обектив, Полет, Артареа, РЗИ), и обратното – не са отчетени организации, които са се присъединили по-късно – БСС, „Платформа за обучение и младежко развитие“.

Оценка за дейността на членовете на КСМП:

Въпрос: Каква е оценката ти за дейността на:

Фигура 12

Виден от графиката по-долу е фактът, че с изключение на РЗИ-Перник, при всички организации положителната оценка преобладава значително над отрицателната. Съвсем логично е да се допусне, че причината Регионалната здравна инспекция да получава толкова ниска оценка е свързана с текущата пандемия и не е причинено от действия строго фокусирани около дейности прилежащи на младежката политика.

Оттам, може да се акцентират следните неща:

- Няма да се пресилено да се заключи, че БМЧК и Фондаця П.У.Л.С. са организациите, радващи се на изключително висока популярност на местно ниво. Съдейки по генерираните данни, те са водещи организации не само по относителния дял на положителните оценки, но и по съотношението между положителните и отрицателните. В първия случай това е 15 към 1, а във втория – 6 към 1. Също така при тях се наблюдава изключително висока обща разпознаваемост – едва между 18 и 32 на сто заявяват, че не са запознати с дейността им (или че имат неутрална оценка);
- “Колоездене Перник” и Общински младежки съвет (ОМС) също се ползват със значителна популярност, където одобрението надхвърля 40% от отговорите и в същото време незапознатостта или липсата на мнение е по-нисък дял от половината отговори.
- Останалите членове на КСМП към онзи момент се характеризират с една основна закономерност, като разминаването е само в детайлите, без това

да променя генералната картина – въпреки че одобрението на дейността надхвърля значително отрицателната оценка, то респондентите не споделят мнение (или то е неутрално) или по-скоро останалите организации са значително неразпознаваеми сред младите хора на Перник. Разбира се, всичко това се случва с уговорка за пропорциите – например, от графиката е видно, че сдружение „Дай, бабо, огънче“ е значително високо ценено от Сдружение „Артареа“. При всички положения, пред тези организации стои въпроса с разпознаваемостта и припознаването в различна степен от местната младеж.

В добавка към изложеното на горните редове си струва да се допълнят впечатления от качествения етап на изследването. На различни етапи от разговорите става ясно, че едно от предизвикателствата пред КСМП е липсата на достатъчно капацитет и експертиза. Причините за това са две, които в даден времеви момент съчетани помежду и довеждат до сегашната ситуация.

Едната причина е рязката смяна на поколенията на хората, склонни да се въвлечат в младежките дейности. До преди 4-7 години в КСМП са участвали млади хора, които с годините са натрупали експертиза и са придобили умения и знания, полезни за формулиране и придвижване на конкретни политики. В даден момент значителна част от тези „опити“ са изтекли извън Съвета без да има възможност за приемственост и „предаване на щафетата“. Към настоящия момент значителна част от членовете на КСМП са млади хора, в края на своите юношески години или в началото на двадесетте, без значителен опит – личен, социален и професионален. Към този дефект допринася и отчасти кризата на младежките организации на национално ниво. В отделен времеви отрязък е имало много възможности за натрупване на експертиза и капацитет. Последните години тези възможности са намалели, а с настъпването на пандемията, почти са изчезнали. Резултатът е, че към момента в КСМП участват млади хора, които имат желание за работа, но нямат нужните инструменти – знания и социален опит.

Цитат от качествените изследвания:

„...Не може да се очаква от млади хора, които не знаят какво е младежка политика, да консултират местната власт...“

„...В еоин момент стана така, че младото поколение беше оставено на себе си. Старите кучета се оттеглиха, заедно с натрупания си опит и нямаше кой да обучи новото поколение младежи...“

Втората причина се корени в подходът на местната власт от изминалия управленски мандат. Според разнородни свидетелства предходното управление на Перник е negliжирало по деструктивен начин опитите на младите да поддържат младежки дейности. Липсата на чуваемост, експертиза, конструктивно отношение и дори

диалогичност са оказали негативно влияние върху редица млади хора, които дори и спорадично са имали желание да се включат в една или друга младежка инициатива или дейност.

В този смисъл, сегашното отношение, както и желанието за работа от страна на местната власт са високо ценени и отчитани като тенденция в правилната посока.

Овластяване на младите хора и взаимодействие. Или как местната власт осигурява условия за пълноценно младежко участие.

Опитвайки се да обхване повече аспекти от това как се осъществява взаимодействието между младите хора и местната власт и доколкото това взаимодействие е пълноценно, проучването взаимства поредица от индикатори от вече цитирания „Граждански мониторинг и оценка на общинска младежка политика в 8 общини на дунавския регион“²⁷. Полезността на цитираното проучване е преди всичко във вече акумулираното знание, усилието по разграничаване и обособяване на отделни индикатори и емпиричния опит, както и заради рефлексия на сходни процеси при други общини и райони в страната.

Мониторингът е използван единствено като референция към сходни или идентични индикатори. Сравнения между резултатите тук и получените такива от самия Мониторинг са невъзможни, поради прекалено съществени отлики както по отношение на изследваната целева група, така и заради различната методика (начин на оценка и обработка на данните). Нещо повече – Мониторингът е съставен от осем основни индикатора, които пък се състоят от общо 91 измерители. А това превръща цитираното изследване в неприложим за настоящия контекст опит.

Следователно анализиранияте по-долу резултати могат да се разглеждат самостоятелно и автономно. Те показват мнението на младите перничани относно някои същностни аспекти на взаимодействие, оценка за възможностите за овластяване и наличните условия за развитие на пълноценна младежка политика. На последно място, не трябва да се забравя, че текущите резултати са част от изследване на общественото мнение сред младите хора между 15 до 29 години в Перник – т.е. респондентите не са експерти или пряко въввлечени в политически или обществени процеси, а по-скоро отговарят в качеството си на странични наблюдатели, въпреки че някои от индикаторите изискват по-специализирано познание.

²⁷ Доклад „Граждански мониторинг и оценка на общинска младежка политика в 8 общини на дунавския регион“, Проект „Дунавски младежки дневен ред“, 2019, Видин, наличен тук: http://fyc-vidin.org/danubeyouth.net/sites/default/files/2020-02/Research_Report.pdf

Индикатор	Съгласие	Несъгласие	Не съм чувал/а, нямам мнение	Разлика
На територията на общината има достъпни младежки пространства (места, които се ползват предимно от млади хора в свободното им време и за провеждане на младежки дейности)	50	37	13	+13
Младите хора могат да дадат обратна връзка на Общината, по въпроси, които ги засягат	45	35	20	+10
Младите хора се чувстват подкрепени да реализират младежки дейности	34	52	14	-18
Общината и местната власт се ангажира с въпросите на младите хора	34	39	27	-5
На сайта на Общината лесно се намира информация, свързана с младежта	31	36	34	-5
Младите хора познават общинския годишен план за младежта	9	63	29	-54

Таблица 9

Видимо е как за половината респонденти в Перник и околните населени места са налични пространства, обособени за нуждите на младите хора. Несъгласие е изразявано от 37%²⁸. Този индикатор е един от малкото, който сумарно успява да генерира положителна сума на отговорите (+13). С други думи, има места и те се припознават като младежки, с цялата условност на дефиницията. Изследването показва ясно, че за половината запитани, различни места са припознати като „собствени“, или такива, принадлежащи на околните, връстниците, другите младежи. По-често съгласие е изразявано от по-младите респонденти, за сметка на по-възрастните, както и сред младите жени. По-високо статусните групи (с по-висок жизнен стандарт) са по-рядко съгласни с това твърдение.

По доста сходен начин изглежда картината, когато опре до възможността за еднопосочна комуникация към местната власт, или за предоставяне на обратна връзка към Общината и общинската администрация от страна на младите перничани. 45% са на мнение, че такива възможности са налични (отделен въпрос е дали се възползват от тях), а на обратното мнение е приблизително един от трима респонденти, или 35%. Тук, по-голям дял отговори се фокусират около липсата на

²⁸ В следващият раздел се разглежда именно схващането на младите за „младежко пространство“, където става ясно какво точно си представят респондентите, отговаряйки на този въпрос. Още повече, че в така формулирания въпрос (целенасочено) липсва изчистена дефиниция за това какво е „младежко пространство“, както и какво се подразбира под „младежки дейности“.

мнение или неяснотата, което е нормално. Без обособено мнение е всеки пети запитан. Така или иначе този индикатор също събира обобщена положителна оценка, а именно +10. Преобладаващото мнение, че младите могат (имат възможност, каналите са налични) да кажат на кмета и администрацията какво ги вълнува е като цяло позитив и би следвало да се отчита и развива.

Следващите тествани индикатори без изключение имат сумарна стойност, която носи отрицателен знак, в много различен порядък, както следва.

Всеки трети респондент отговаря, че младите се чувстват подкрепени да реализират младежки дейности. Същевременно всеки втори е на обратното мнение. Отчитайки, че всеки седми няма мнение или наблюдения по този въпрос, то сумарно индикаторът получава отрицателна оценка -18. Имплицитно този индикатор засяга две нива, без да те да бъдат наричани в анкетната карта – подкрепа от местната власт, но и от близките организации.

В продължение на горното, и без да е изненадващо, със сходни относителни дялове е оценката за това доколко местната власт (Общината) се ангажира с въпросите и проблемите на младите. Всеки трети е съгласен, че такъв ангажимент е наличен, а на обратното мнение са близо 39%. Сумарно общата оценка е -5, тъй като друга трета голяма група (27%) респонденти нямат мнение или не отговарят категорично. Тук прави впечатление, че младите жени относително по-често изразяват съгласие с твърдението, но без отликата да е изключително голяма.

Идентична сумарна оценка (-5) получава твърдението, че „На сайта на общината лесно се намира информация, свързана с младежта“. Съотношението на съгласие и несъгласие обаче е малко по-различно – 30 на 35%. Избягващите да отговорят и/или нямащи мнение са всеки трети запитан. По-лесно в сайта на общината се ориентират, и следователно по-често изразяват съгласие, по-младите респонденти (15-19 години), както и жените.

Най-нисък дял на съгласни (едва 9%) събира твърдението, че „младите перничани познават Общинския годишен план за младежта“. Този дял не е изненада. Би било нереалистично, процентът съгласни да е по-висок, като следва да се отчете, че и така полученото съотношение не е за подценяване. Констатацията, че всеки десети млад човек заявява, че хората около него са запознати с административен документ, който има по-скоро служебен характер (не е част от непосредственото ежедневие на младия човек) сама по себе си е положителна. Несъгласие е изразено от 63%, а 29 на сто не споделят мнение. При този индикатор сумарната стойност е -54.

Поглеждайки към всички тествани индикатори може да се направи следния любопитен извод. Когато опре до формалните, и наличните условия за диалог, включване, взаимодействие (пространствата, наличието на канали за обратна връзка), то оценките са преобладаващо високи. Ако обаче се обърнем към индикаторите, които изискват повече проактивност, както от страна на местната власт, така и от страна на самите млади хора, то общото ниво на съгласие (високи оценки) намалява. Обобщено в едно изречение – налични условия има, няма кой да се възползва от тях.

Редно е да се сподели, че въпреки niskия относителен дял в проучването на хората, заявяващи различна сексуална идентичност (или предпочели да не споделят споделят своя пол), при всички индикатори без изключение, оценките са много по критични, а съгласията са рядкост или почти отсъстват. Констатацията не е пренебрежима, доколкото всички индикатори реферират към теми, свързани с чуваемост, включване, участие, достъп до информация. Следователно, тази група респонденти не намира своето основание за съгласие, а оттук и – очевидният извод е липса на усещане за връзка с местната власт, невъзможност за включване, или изразяване на мнение.

Не са много по-различни и впечателните от качествения етап на изследването. От една страна се споменава засилената диалогичност и желание за развитие от страна на местната власт. В същото време обаче се изказват и критични оценки към администрацията по отношение на нагажираността и задълбоченото схващане от каква подкрепа имат нужда по-активните младежи. Докато често главният експерт към Отдел „Образование, култура и младежки дейности“ получава често положителна обратна връзка за работата си, не може да се каже същото за началника на същия отдел, който често търпи критики от страна на младите хора в проведените разговори. Причината за критичното отношение е споделеното неумение за задълбочено вникване от какво точно се конституира процеса по изготвяне и провеждане на младежки политики на местно ниво. Особено ако се отнася до дейности, извън системата на формално образование.

Отчитайки всичко написано по-горе е редно да се вземе под внимание нуждата от общо преосмисляне на баланса между пасивни и про-активни предпоставки и взаимодействие между млади хора, младежки организации и местна власт. От една страна, през емпиричните свидетелства, е видимо, че младите хора на Перник имат нужда от подкрепа, включително от местната власт. От друга страна наличните канали, условия, изградена комуникационна инфраструктура не е достатъчна. Привиква се липсата на капацитет, разпознаваемост, експертиза и социално-професионален опит включително и сред младежките организации, които биха се превърнали в медиатор на едни по-конструктивни процеси.

VI. Пространствата – физически и метафорични. Ресурс и потенциал за развитие на младежка политика на местно ниво

През последните години неизбежна тема, свързана с развитието на младежки политики е тази за т. нар. „младежки пространства“. Неизменно, говорейки за пространства, терминът се свързва с продължителен и изначално важен процес – младежкото участие и демокрацията. Ето защо, говорейки за младежки пространства, трябва неизбежно да бъде направено следното разграничение между: пространства за свободно време; тези, свързани с комерсиална дейност; или такава, прилежаща към забавлението, консумеризма като идеология и практика и т.н.

Процесът на младежко участие, и свързаните с него пространства, е описан подробно в документите (препоръки, наръчници и др.) на Съвета на Европа и може да се обобщи накратко по следния начин: „Пространствата за участие се свързват с възможностите за упражняване на правото на участие на младите хора, заедно с уменията и компетентностите, чуваемостта на имащите власт, възможността за влияние върху процесите на вземане на решение²⁹.

По сроден начин „Пътеводителят на младежкото гражданско участие“ описва пространствата, като „физическа (но не само) среда, която влиза в ролята на заобикаляща за процеса на учене ...“, където „без значение колко обособено и автономно, би трябвало да се стреми да предостави максимална възможност за участие на всички млади хора.³⁰“

Ето защо проучването обръща внимание и на този аспект от „младежката земя“ и търси отговори на въпроса „Какво е значимото и легитимно пространство, или пространства, за младите хора на Перник?“ Изследователското усилие търси отговори отвъд „служебно назначените“ пространства (каквито са Младежките домове и Двореца на културата), а автентично се опитва да разбере, кое пространство е популярно, привлекателно и потенциално предпочетено от респондентите. Намерението, в контекста на една нова Общинска стратегия, е да генерира идеи, които да бъдат уплътнени с потенциални дейности именно там, където младите хора припознават за „свои“, „обособени“ места.

²⁹ Виж тук: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/youth-spaces-and-participation>

³⁰ Пътеводител на младежкото гражданско участие, Форум за глобална промяна, 2020, стр. 74.: https://issuu.com/forumforglocalchange/docs/youth_participation_guide

Ето как изглеждат и обобщените резултати от поредицата отворени въпроси. Последното уточнение е важно. При отворените въпроси, всички респонденти имаха право да посочат свободни отговори, без ограничения. Важно е да се отбележи, че и на този въпрос респондентите са се възползвали в максимална степен от възможността за отговор. Често са посочвали две, три, а понякога и повече конкретни места, което прави долния анализ значително изчерпателен и пъстър. Отново, всички отговори, в последствие са групирани и обобщени в сходни или идентични категории.

Отговор за пространства, които младите хора харесват и обичат да посещават	Брой споменавания	% от всички отговори ³¹
Централният градски парк	194	50,5
Сцената в Централен парк, "Каса бира", "Байкал", пространството около тях	59	15,4
Площад "Кракра Пернишки"	55	14,3
Паркове, градинки, междублокови пространства (по принцип)	54	14,1
Западен парк	33	8,6
Заведения - кафенета, барове, дискотеки(без конкретизиране)	27	7
Център на града (като цяло)	21	5,5
Пространството около/пред Двореца на Културата	19	4,9
Парк "Войниковоц" ("Парк на предизвикателствата")	19	4,9
Фитнес на открито/street fitness, фитнес клубове	17	4,4
"Буквите" на площада, пред пощата	15	3,9
Младежки дом в центъра, пространството около него	12	3,1
Спортни (изкуствени) игрища, площадки	10	2,6
Дворец на Културата	10	2,6
Крепост „Кракра“	9	2,3
<i>Друго пространство, друг отговор</i>	64	16,6
<i>Няма такива</i>	13	3,4

Таблица 10

Данните предоставят значително голям потенциал за интерпретация и за анализ. Струват си няколко общи коментара върху очертаната картина и също така няколко по-задълбочени погледа към данните.

На първо място, значително впечатление прави концентрацията на отговори около „централни“ локации, средищни за Перник. Освен Централният парк, сред предпочитаните места са „центърът“ (като цяло), конкретни обекти намиращи се в Централния градски парк, площад „Кракра Пернишки“, редом до него са и „Буквите“ на площада. Западният парк се споменава относително често, като място, което не се

³¹ Сборът на относителните дялове далеч надхвърля 100%, тъй като почти винаги респондентите са посочвали повече от един отговор.

намира в идеалният център на града. Внимание следва да се отбележи и върху честотата на споменаване на Младежкия дом и Двореца на културата. В този смисъл, данните тук потвърждават и направените вече изводи по-горе за тези учреждения. Рядко, но все пак с относително забележимо количествено натрупване, се споменават локации, свързани със спортни занимания – улични фитнес площадки, игрища, стадиона,

В опозиция на това е редно да се отбележи, че извън централната градска част липсват или са изключения назоваване на конкретни места. Например, отговори, свързани с квартал Изток“ са голяма рядкост. В отделни случаи респондентите дори посочват, в директен текст, че извън центъра места за младите няма, и че кв. Изток също не се ползва с такива.

Едно от много малкото места, разположени извън центъра на Перник, е Парк "Войниковец" (известен като "Парка на предизвикателствата"), както и крепостта „Кракра“.

На следващо място, прави впечатления как заведенията за питейна консумация, както и нощните заведения са относително чест отговор. Ако към тях се добавят конкретните споменавания на едно или друго нощно заведение или търговски център,³² то относителният дял на този тип места наближава 10%.

На последно място, редно е да се направи уговорка за някои от изброените пространства и доколкото те са предпочитани от дадена подгрупа от млади хора, на базата на по-задълбочения анализ и само там, където относителните дялове позволяват подобни интерпретации. От данните е видимо, че за поредица от места, можем да говорим за междупоколенчески предпочитания, и това със сигурност следва да се вземе предвид от местната власт и при изготвяне и обсъждане на аспектите на предстоящата стратегия.

„Сцената“/“Каса бира“ в Централния парк, Западния парк, фитнесите на открито са в пъти по-предпочитани от най-младата възрастова група – 15-19 години, сравнено с останалите респонденти. В същото време същите не говорят толкова много, и следователно не са популярно за живеещите в по-малките населени места. Центърът (като цяло), както и самия Централен парк, пък се споменават по-често от по-горната възрастова група – 25-29 години.

Нормално е да се очаква, че дисперсията при отворените въпроси и последвалите разнопорядкови отговори (респондентите посочили отговори, които не събират количествени натрупвания) е относително голяма. Затова не е случайно, че близо

³² Става дума за „Епицентър“, „Фантастико“ и др.

17% от запитаните посочват „други“ пространства, които е трудно да бъдат систематизирани, а за целите на сегашният доклад, не е и нужно.

Другият основен акцент в анализа на споменатите е локации, освен честотата е и ясният ориентир за това какво е съотношението между популярност и физическо разположение на самите обекти.

В долната графика е предложена своеобразна „география на пространствата“, посочени от всички респонденти. В представения графичен материал е направен опит да се спази, поне приблизително, условното географско разположение на всички посочени места, а обемът на балоните репрезентира честотата на тяхното посочване (по-горната таблица), т.е. колкото по-голям е един балон, толкова по-често е споменаван. В графиката присъстват и „другите“ споменати отговори (в лявата част на графиката и със зелен цвят), както и обобщени отговори, които не са свързани с конкретни локации (в дясната част на графиката и с оранжев цвят). Тяхното присъствие е с цел съпоставяне на честитоте, без тези отговори да отговарят на дадено „географско“ разположение.

Графиката показва по ясен начин концентрацията на поредица от места, които се намират преобладаващо в центъра на Перник. В същото време е видим превесът на „неформални“, открити пространства, за сметка на „назначени“ такива, които се предполага, че събират физически младите хора заедно (преди всичко Младежки дом и Дворец на културата). Дисбалансът е очевиден – привлекателността е строго в полза на Централния парк (заедно с пространството около „Сцената“ и „Каса бира“), следвани от Площада (и „Буквите“). Все пак и Младежкия дом (и прилежащото около него пространство), и Дворецът на културата (и околния терен) са сред преобладаващите отговори на младите хора.

География на предпочитаните пространства в Перник

Фигура 13

Необходима, и в унисон с началото на този раздел, е следната уговорка. Малцина от пространствата на графиката, а и тези на горната таблица, отговарят на дефиницията за „младежки пространства“. Това не е дефект в схващането на младите хора за правилно и грешно, а по-скоро подсказва как естественото, и без предварителна сугестия, отговорите на младежите водят до тези пространства, които безспорно са релевантни за свободното време. Те обаче не са предпоставка за включване, участие или ангажиране, следователно не са пряко обвързани с възможностите за формално развитие на младежка политика. Естествено, единственото изключение в тази линия е споменаването на „Младежкия дом“, което не е без значение.

Тук идва да се осмисли по критичен и съдържателен начин каква би била функцията на бъдещия Младежки център. В поредицата от интервюта и разговори, не става ясно каква точно ще бъде неговата добавена стойност, дали той ще допълва вече съществуващата младежка инфраструктура в общината, или пък ще има съвсем различни намерения. Данните по-горе следва да се отчетат, защото е очевидно, че младите хора на Перник така или иначе предпочитат „неформални“ пространства, за сметка на вече съществуващи „предписани“ такива. Нужно е да се направи внимателен анализ и планиране как бъдещият Младежки център ще успее да привлече, но и да задържи внимание на младите дългосрочно.

Редно е да се мисли в посока на това, как бъдещият Център съчетава привлекателните елементи на „неформалните пространства“ и дава свобода на действие за младите. Това дългосрочно би създадо и устойчива линия на

„привлекателност“, а оттам би задвижило и процеси, свързани с младежките политики.

В част от разговорите се споменават проблеми, свързани с възможността за ползване на „офиси“ или служебни стаи (предоставени от Общината) за местните младежки организации. Доколкото тази процедура може да е сложна и да изисква покриване на формални критерии, може би си струва да се мисли за това как младежките организации да имат достъп и до Младежкия център като тяхна своеобразна „централа“. В едно от дълбочинните интервюта се споделя мнение именно в такава посока.

Цитат от качествените изследвания:

„...Мисля, че бъдещия младежки център би бил свършил добра работа в посока да привлече активни и талантиливи хора, които да могат да заявят своето мнение и да бъдат в партньорска полза за развитие на политики, които засягат самите тях...“

VII. Гражданско участие и гражданска активност на младите хора на Перник

Мислейки за актуалната ситуация на младите хора, то централен въпрос за тяхното пълноценно развитие е възможността за участие – гражданско и политическо. Без настоящото проучване да влиза в полето на партийната политика, то търси отговори на въпроси, свързани с представите, мобилизацията, потенциала и готовността на респондентите да се впуснат в една или друга форма на обществени процеси. Участието³³ може да се мисли като гражданско и/или политическо, в най-широкия смисъл на политическото (и общественото), а именно процес по управление и регулиране на обществените отношения. Участието на младите хора е свързано с процеса на демократизация на дадено общество и в този смисъл е ключово важно за всеки един стратегически документ, който визира бъдещото развитие на младежката общност.

Редно е да се направи уговорка, какво точно се има предвид под този термин, за да може да се уплътни и нуждата свързаните с него процеси да са част от настоящия документ. Под младежко (гражданско) участие се има предвид *процес, при който младите хора, в ролята си на активни граждани изказват мнение, участват пълноценно в дискутирането и изработването на решения, както и в последващия контрол при изпълнението на тези решения по множество въпроси, които ги касаят пряко и/или косвено. Това се случва при условие на предоставена или извоювана автономия и власт от местните институции, и когато доверието е нарушено или горните условия не са изпълнени, а правата на младите не са зачетени или нарушени, да се противопоставят на тези процеси*³⁴. До голяма степен процесът е свързан и с анализът, направен в един от предишните раздели, описващ овластяването на младите хора и тяхното взаимодействие с местната власт.

Как се измерва степента и потенциала за младежко участие? В условията на анкета за самопопълване изследването използва за проверка няколко индикатора, които по унифициран начин измерват едновременно сегашното състояние, но и едно бъдещо потенциално такова. Това се случва чрез оценяване на конкретни или не толкова конкретни действия, които могат да се приведат като примери за гражданско и/или политическо участие. Наборът от примери има индикативен характер и цели да замери една относителна абстрактна нагласа в две линии едновременно – към

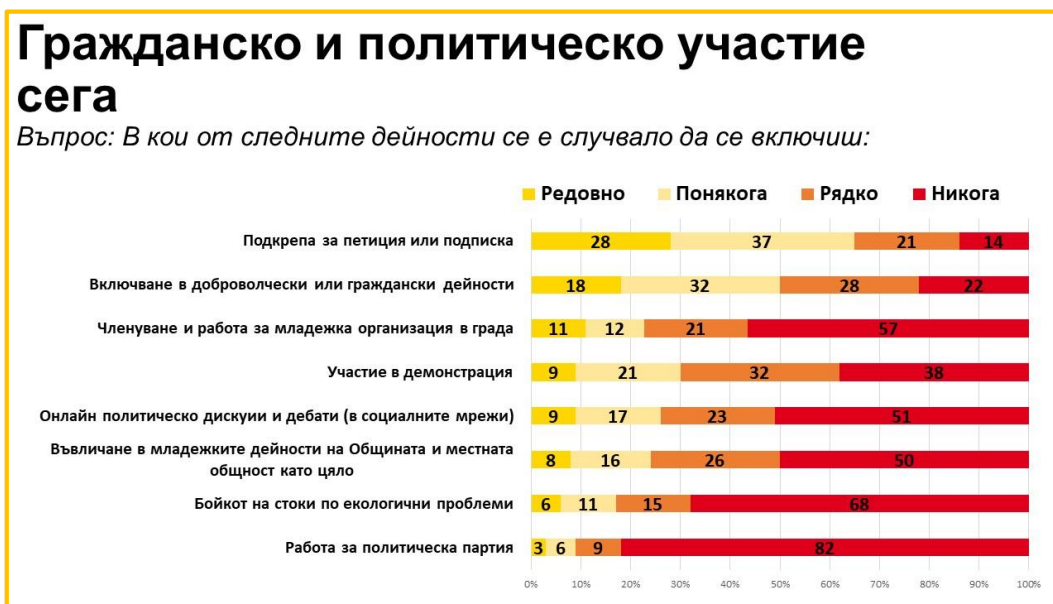
³³ Термин, придобил повече абстрактни измерения, отколкото конкретни параметри.

³⁴ Пътеводител на младежкото гражданско участие, Форум за глобална промяна, 2020, стр. 9.: https://issuu.com/forumforglobalchange/docs/youth_participation_guide

настоящия момент и към едно обозримо близко бъдеще. В този смисъл, отговорите, особено по отношение на готовността за бъдеще действие, имат предимно декларативен характер.

Отчасти, и в това отношение, проучването се обръща към „Българската младеж 2018/2019“, но само за целите на сравнимостта. Част от индикаторите са използвани в националното изследване и е любопитно да се проследи как младите хора на Перник могат да бъдат съпоставени със своите връстници в страната. Все пак, броят индикатори от „Българската младеж“ е по-кратък, сравнено с настоящето изследване. Причината за това е намерението за още по-богато изследване, което да даде повече призми за анализ.

Фигура 14

Разглеждането на данните следва да започне с две уговорки. Емпирично е ясно, че когато отговорите могат да носят престиж, или когато се очаква те да имат „социално желателен“ елемент, респондентите, макар и в анонимна среда, са склонни да отговарят в тази посока, като по този начин завишават някои стойности. Такъв вероятно е случаят и с наличните индикатори – т.е. по-често от реалносто да се посочват отговорите „редовно“ и „понякога“, за сметка на „рядко“ и „никога“. Все пак, разположени в равно отдалечени условия едни от други, данните ни дават много ясна представа, кои форми на участие са предпочитани, а на следващ етап това ще бъде сравнено и с националното изследване.

Втората уговорка – три от изследваните индикатори са пряко и непосредствено свързани с младежката политика и Младежката стратегия на местно ниво и в този смисъл представляват по-специален интерес и следва да се имат предвид от четящите политици, администратори и експерти. Това са „включването в доброволчески дейности“, „членуването в и работата за младежки организации“ и „въвличането в младежки дейности на Общината“.

Ето и как изглежда обобщеният анализ. Видно е, че подкрепата за петиция и подписка е най-популярното действие, припознато от младежите. Двама от трима респондента заявява, че редовно или понякога се включва в подобно действие. Този тип активност е относително по-популярна сред по-възрастните респонденти – 20-29 години, както и сред тези, с по-висок жизнен стандарт и по-високо образование.

Забележително висок е относителния дял на хората, споделящи, че редовно или понякога се включват в доброволчески или граждански дейности. Балансът при този индикатор е 50:50 между „редовно/понякога“ срещу „рядко/никога“. При този показател няма съществени и отличими разлики в дяловете за различните социални и демографски групи.

На следващо място е „членуването в и работата за младежки организации в града“. Всеки десети споделя, че това е негов редовен ангажимент, а всеки девети респондент преценява този тип дейност като характерна за него „понякога“. Тук много ясно си личи престижният елемент при отговарянето. Ако приемем, че всеки десети млад перничанин редовно работи и/или членува в младежка организация, и имайки предвид общия брой млади хора на територията на общината, то би следвало да става дума за близо 1000 човека. Реалността е много по-различна. Активните членове на младежките организации в Перник съвкупно са много по-малко.

В същото време тук рязко скача дялът на посочилите отговор „никога“. Горната графика ясно показва, че плавния преход от популярни към по-непопулярни дейности тук се нарушава именно от този отговор. Основна причина за това е, че „членството само по себе си предполага по-сериозен и формално по-голям ангажимент, от стихийното или спорадично „включване“ в нещо вече организирано или иницирано.

Младежките организации следва да мислят в посока на преодоляване на този естествен проблем, също така имайки предвид, че: 1) респондентите между 25-29 години по-рядко са склонни да се впуснат в подобен тип занимание, отчасти по обясними причини; 2) младите жени значително по-често членуват и работят за младежки организации, сравнено с младите мъже, и тук може да се каже, че говорим за донякъде феминизирал се младежки сектор, където съотношението е приблизително 2:1 в полза на жените.

Участието в демонстрация, което традиционно изисква повече мобилизация и ангажираност е относително по-непопулярно. За всеки десети такова участие е „редовно“, а за всеки пети то е „понякога“. Любопитен акцент е, че въпросната форма на участие не се отличава съществено при нито една социална и демографска група от младите перничани.

По много сходен начин изглежда ситуацията с „онлайн участието“, като особеност е, че половината респонденти се насочват към отговор „никога“. „Редовно“ + „понякога“ е отговор на всеки четвърти. При тази дейност обаче забележимо по-зрелите перничани и висшистите се впускат по-често. Видно е, че честотата на участие в онлайн дискусии (предимно в социалните мрежи) е право пропорционално на образователния статус и материалното положение.

В много сходен порядък на общото разпределение на дяловете е и „въвлечането на младите хора в дейностите на Общината и местната общност като цяло“. Половината от респондентите посочват отговор „никога“. На обратния полюс са едва 8 на сто. А всеки шести посочва „понякога“. Отново не се забелязват съществени отклонения в някои от социално-демографските профили.

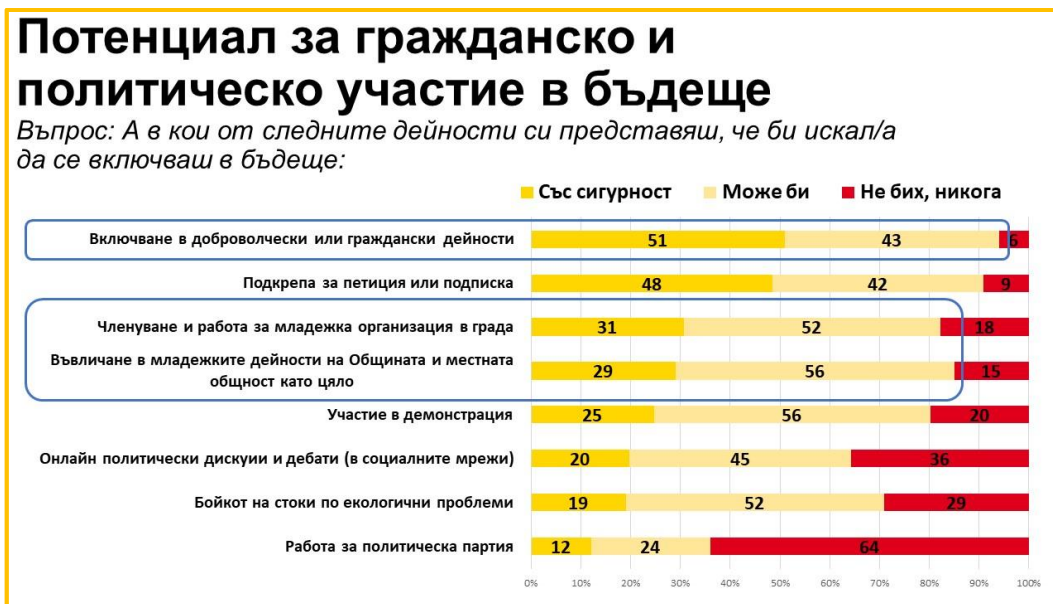
Бойкотът на стоки или услуги по екологично свързани теми не е популярна практика сред младите хора на Перник. Започнало като алтерглобалистки феномен и набиращ популярност в западния свят като своеобразен протест срещу политиките на големите корпоративни играчи, тук е по-скоро неразпознаваемо поведение. Двама от трима респонденти посочват „никога“, срещу 6 на сто, които го практикуват „редовно“. Все пак може да се забележи, че то е по-често срещано сред по-зрелите респонденти, тези, живеещи в самия град Перник и сред по-образованите.

Участието и работата за политически партии е непристижно занимание от много години в България. Перник не е изключение. Млади хора, които се включват по този начин, почти липсват. Изобщо, ако нещо такова се случва, то е епизодично, спорадично или не се случва. Един от 33 респонденти посочва, че за него това е редовна практика, а на обратния полюс са цели 82%.

Този обзор може да бъде интерпретиран в една логична посока. Ако се приеме, че ситуацията към момента е такава, или малко по-песимистична (поради престижността и социалната желателност, за която стана вече дума), то изследователското усилие е да проследи какви потенциали са заложили и къде може да има по-сериозен ръст в близко бъдеще (отново правейки уговорка за декларативност и престижност).

В следващата графика е видно как младите хора отговарят относно същите индикатори, но вече ако бъдат поканени да ги мислят в бъдеще време. Съвсем естествено, бъдещето се мисли с образ на по-оптимистично, по-активно, по-пълноценно, и затова и без изключение всички индикатори изглежда по-популярни. Струва си да се обърне внимание предимно на това, къде динамиката е по-сериозна, което би било добра индикация за по-голям потенциал в очите и мислите на младите, ако има обективна промяна и в социално-икономическите и изобщо, в обществено-политическите условия.

Фигура 15

Затова и този коментар акцентира преди всичко върху сериозните динамики и особено по отношение на индикаторите, пряко свързани с „младежката земя“ и младежката политика.

В едно „по-добро“ но обозримо бъдеще доброволчеството има много по-голям потенциал за реализация. Разликата между „редовното“ включване „сега“ и „тогава“ е 1:2,5 в полза на бъдещата ситуация. Едва 6% са категорични, че не биха участвали по този начин, а онези 43%, посочили отговор „може би“ следва да се четат като потенциал (макар и отчасти кух).

Със същия порядък расте и декларативната готовност и по отношение на членуването в младежки организации. Тази динамика си струва вниманието именно от страна на самите организации, които работят на терен. Приблизително всеки трети заявява, че би се включил „със сигурност“. А всеки втори, че това би станало „може би“.

По много сходен начин стоят процентните разпределения и за „въвличането в дейностите на Общината и общността“. Близко 30% отговарят „със сигурност“, а повече от половината с „може би“.

Графиката горе е красноречива и за разпределението при останалите тествани форми на участие. Дори участието и членуването в политически партии придобива по-привлекателен имидж.

С други думи, младите хора нямат толкова сериозни съпротиви към формите на участие, и поне на декларативно ниво, са склонни да бъдат част от тях в по-голяма степен. Основният въпрос е, защо не го правят. Следват две логични интерпретации. Едната е в посока на привлекателността – към настоящия момент участието (и особено индикаторите, пряко свързани с младежката политика) не изглеждат достатъчно атрактивни за младия перничанин. Ако се отправи взор към средата на настоящия доклад, лесно може да се реферира към констатацията, че „нищоправенето“ изглежда в пъти по-занимателно. Привлекателността на „младежката земя“ обаче е непосредствена задача на самите младежки организации, и едва след това може да бъде търсена отговорност от местната власт. Местните младежки организации следва да мислят фокусирано в тази посока на привличане и превеждане на смисли и добавени стойности от своята дейност и съществуване към младите перничани изобщо.

Втората интерпретация звучи така „бих се включил, но не знам с кого, къде и как“. Косвено данните от разпознаваемостта на КСМП, младежките организации, прозрачността и проактивността на местната власт подкрепят тази линия на мислене. Следва да се мисли по-какъв начин сегашната ситуация може да се промени в посока на декларираното бъдеще, а това отново отправя към местните сдружения – ако в горния параграф се подчертава превод на смисъл и добавена стойност, тук посоката е разпознаваемост и популярност.

Всичко описано по-горе трябва да се мисли и през една допълнителна призма. Младият човек на Перник е относително по-активен от средния млад човек в страната. Ясни свидетелства за това виждаме в сравнителната перспектива с наложеното изследване „Българската младеж 2018/2019“. Таблицата долу показва, че перничанинът е или наравно или много по-ангажиран от своите връстници на други места в България.

Забележителна е отликата особено по отношение на подкрепата за петиция и подписка, включването в доброволчески дейности, включително и по отношение на

работата с политически партии. Това важи както за актуалното състояние, така и за декларативната готовност за участие в бъдеще.

Форми на гражданско и политическо участие	Проучване	Сега	Бъдещето
		Да (ФЕС 2018) Редовно (Перник 2021)	Бих участвал/а (ФЕС 2018) Със сигурност (Перник 2021)
Подкрепа за петиция или подписка	Перник 2021	28	48
	Бг младеж 2018	10	24
Участие в демонстрация	Перник 2021	9	25
	Бг младеж 2018	11	25
Включване в доброволчески или граждански дейности	Перник 2021	18	51
	Бг младеж 2018	8	13
Бойкот на стоки по екологични проблеми	Перник 2021	6	19
	Бг младеж 2018	11	25
Онлайн политическо участие	Перник 2021	9	20
	Бг младеж 2018	10	24
Работа за политическа партия	Перник 2021	3	12
	Бг младеж 2018	1	25

Таблица 11

Накратко, общата картина за ангажираността и активността на младите хора в Перник изглежда относително песимистична ако се разглежда самостоятелно, но ако се разположи в динамичен ред и сравнителна перспектива, може да се обобщи, че значителна част от младите хора имат потенциал за участие. Този потенциал, който очевидно присъства на местно ниво, следва да се използва и да се търсят начини за неговото мултиплициране. Може би това минава през промяна на стари или измайсторяване на нови механизми, които са повече „подканващи“ и „атрактивни“ за младия човек на Перник.

Всичко това със сигурност има своята комплексност, в която роля имат и местната власт, но преди всичко - младежките организации.

VIII. Заключение и препоръки

Анализът на толкова обхватно изследване, което в същото време има локални параметри, може да се простре далеч извън вече описаното на предходните страници. Поради това авторът на доклада предоставя и подробен табличен отчет, който е неотменна част от Приложенията към настоящия труд, където могат да бъдат наблюдавани и интерпретирани всички индикатори и въпроси, далеч отвъд поместеното тук. Комбинацията от количествено и качествено изследване винаги дава възможност за наблюдение и анализ на обществени процеси в дълбочина, които при налични ресурси да имат поредица от добавени стойности.

Основна задача на изследването обаче е да формулира полезни изводи и препоръки, които да послужат на местната власт и експертите при формулиране на Местна общинска младежка стратегия. Ето защо тук се поместват някои основни изводи, които се потвърждават от двата подхода на изследването (количествено и качествено) и са вече описани в предходните раздели. Синтезът им цели поставяне на отправна точка, но и критически поглед към вече съществуващи или пораждащи се тенденции.

- Нужна е целенасочена и фокусирана работа за **изграждане и възстановяване на капацитет на младежките организации на местно ниво, включително тези, членуващи в КСМП**. Това може да се случи както на местно, така и на национално и международно ниво. Възможни начини за това са организиране на обучителни форми, които да стимулират вътрешно (самите членове, доброволци и активисти), но и външно (привличане на нови млади хора). Възможни „локални академии“, обучения, организирани от НМФ, обучения организирани от колеги, обучители в младежкия сектор и специалисти по неформално учене, международни обучения и посещения (предимно чрез програма Erasmus+) са начини за повишаване и възобновяване на загубения през последните години капацитет;
- Нужно е обмисляне на конкретни действия и политики, които да доведат до **повишаване на разпознаваемостта на младежките организации, КСМП и младежкия медиатор** към Общината. Специален фокус в тази посока следва да се потърси сред по-зрелите млади хора – от 25 години нагоре. Преосмислянето на функциите на гореописаните заинтересовани страни може да доведе до повече съдържание и функционалност, а това общо да засили самия младежки сектор в Перник. Усилието в тази посока следва да е съвместно между местната власт и младежките организации, но про-активни в този процес следва да са последните;

- Една бъдеща стратегия следва да обхваща възможно по-голяма група от младите хора на общината, но е редно да се търси специален акцент при работата с **най-младите нейни потребители** (между 15 и 19 години), отчитайки, че те са значително динамична група с променящи се интереси и потребности. Те обаче са и групата с най-голям потенциал за участие, според данните, а това е добра възможност за местната власт и младежките организации, ако бъдат намерени подходящите канали и механизми. В същото време следва да има отделен акцент върху младите хора от по-малките населени места (селата и гр. Батановци), както и от по-отдалечените квартали (Изток, Бела вода и др.), доколкото те имат по-ограничени възможности за пълноценно участие, поради ограничена мобилност и по-труден достъп до Младежки дом, Младежки център и др.
- Обновената младежка политика може да търси ангажиране на младежките организации и младите хора през избор на **тематични полета**, които да бъдат изпълнени със съдържание – инициативи, проекти и др. **Доброволчеството се оформя като една от тези теми, регистрирана с голям потенциал** в поредица индикатори на изследването. КСМП следва да разгледа какви са възможностите за популяризиране на темата и практиката. Това може да се случва чрез инициатив, които да демонстрират резултати, видими за ангажираните в тях млади хора. Други тематични полета са дейностите свързани с **креативност и творчество**. Не следва да се пренебрегва, че проучването отчита и значителен потенциал за **членуване в местните организации**, както и **ангажирането с дейностите на Общината и общността**. Възможно е да се разглеждат варианти как тези теми могат да бъдат съчетани помежду си с цел привличане на повече млади хора и тяхното устойчиво въвличане в живота на общността.
- КСМП (с подкрепата на местната власт) може да обмисли възможността да **планира, организира и проведе поредица от дейности и инициативи, свързани с доброволчеството**. Тук могат да се търсят партньори в лицето на Национален младежки форум (НМФ), Националния алианс за работа с доброволци (НАРД) и други външни организации, които да засилят ефекта, но и да подпомогнат КСМП в това начинание.
- Местната власт следва да отчете предпочитанията на младите хора относно харесваните и предпочитаните от тях пространства. Следва да се мисли за **подобряване на имиджа и функционалността на вече съществуващата младежка инфраструктура** – младежките домове и как те да се превърнат в естествено средище за младите хора. В същото време естествената привлекателност на външните пространства следва да се използва като наличен потенциал. **Парковете, градинките и**

конкретните локации, описани по-горе в доклада като привлекателни, следва да се интегрират и използват от местната власт и младежките организации. Една възможна посока на развитие е развиването на умения и компетентности за практикуване на алтернативни форми на младежка работа - „улична младежка работа“, „изнесена младежка работа“ и др. (street youth work³⁵, detached youth work³⁶, outreach youth work³⁷);

- В косвена връзка с предходното, нужно е внимателно **прецизиране на дейностите, функциите и полезността на изграждащия се в момента Младежки център. Доколкото там е необходимо и координирано действие с Министерството на образованието и науката, би било полезно настоящия документ да стане достояние на МОН.** Младежният център ще бъде значим ресурс за произвеждане на младежка политика, но за тази цел **той трябва да бъде припознат от младите хора на Перник;**
- Местната власт, заедно с младежките организации следва да отчетат факта, че младите хора на Перник имат голям потенциал за активизация и да бъдат конструктивни създатели и ползватели на младежки политики, но за тази цел е необходимо те да бъдат „поканени“ да идентифицират добавената стойност от този процес, който към момента по-скоро остава невидим.

³⁵ Виж тук: <http://www.youthlink.org.uk/wp-content/uploads/2014/04/StreetCRED.pdf>

³⁶ Виж тук: <https://www.youthscotland.org.uk/media/1902/youth-scotlands-guide-to-detached-youth-work.pdf>

³⁷ Виж тук: https://en.wikipedia.org/wiki/Youth_work

За автора

Стефан Георгиев е социален изследовател и обучител в света на неформалното учене на свободна практика. Има повече от 10 години опит в младежкия сектор в България и в страни от ЕС. Притежава диплома за бакалавър по Социология и магистър по Политология от СУ „Св. Климент Охридски“, специализирал е „Работа с НПО и граждански активизъм“ в САЩ като част от програмата IVLP. Сертифициран треньор по групово-динамичен тренинг. Успешно е завършил ToT for Erasmus+ Programme. В портфолиото си има повече от 200 изследвания на местно и национално ниво като старши изследовател за агенция „Афис“, както и повече от 1 700 часа активна работа като обучител и фасилитатор в тренинг формат. Автор е на „Пътеводител на младежкото гражданско участие“. Съставител и съавтор на книгата „България 2019 – нови хоризонти. Съмнения, надежди, перспективи“. Автор на поредица от независими емпирични изследвания и публикации на младежка тематика за България и Европа. Интересите му са в полето на демокрацията, младежкото участие, прогресивните политики. Наблюдател и анализатор на обществените и политическите процеси в България през последните години.

Използвана литература и източници

Георгиев С., Пътеводител на младежкото гражданско участие, 2020, Форум за глокална промяна

Доклад „Граждански мониторинг и оценка на общинска младежка политика в 8 общини на дунавския регион“, 2019, Видин, Проект „Дунавски младежки дневен ред“

Закон за младежта

Митев П., Попиванов Б., Ковачева С., Симеонов П., Българската младеж 2018/2019, 2019, С., Фондация Фридрих Еберт – Бюро България

Общински годишен план за младежта – Община Перник

Правилник за дейността на Консултативния съвет за младежка политика към Кмета на община Перник

Проект на Национална стратегия за младежта 2021-2030 г. - Ангажиране, Овластяване, Развитие

Community Relations, Equality & Diversity focused activities on the street

Detached Youth Work Guide

Participation action research methodology

Participation Models. Citizens, Youth, Online. 2nd Edition, 2012, CC BY-NC-SA

Youth spaces and participation

Приложения

- Приложение I – Основен табличен аналитичен доклад
- Приложение II – Допълнителен табличен доклад – всички ефективно попълени анкетни карти
- Приложение III – Презентация на някои от основните резултати